

2019

ARCHEOLOGIE NOTA

Molenhofstraat te Heikruis (Vlaams-Brabant)

ADEDE Archeologisch Rapport 469

VAN DEN BERGHE K.

MULLER O.

JANSSENS D.

ADEDE ARCHEOLOGISCH RAPPORT 469

Archeologienota Molenhofstraat te Heikruis (Vlaams-Brabant).

VAN DEN BERGHE K.

MULLER O.

JANSSENS D.

Colofon

Uitgever	ADEDE bvba
Jaar van uitgave	2019
Plaats van uitgave	Gent
Redactie	David Janssens
ISSN	2033-6810
Cover	Detail Ferrariskaart (1771-1778)

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van ADEDE bvba. ADEDE bvba is niet aansprakelijk voor eventuele schade voortvloeiend uit diens adviezen.

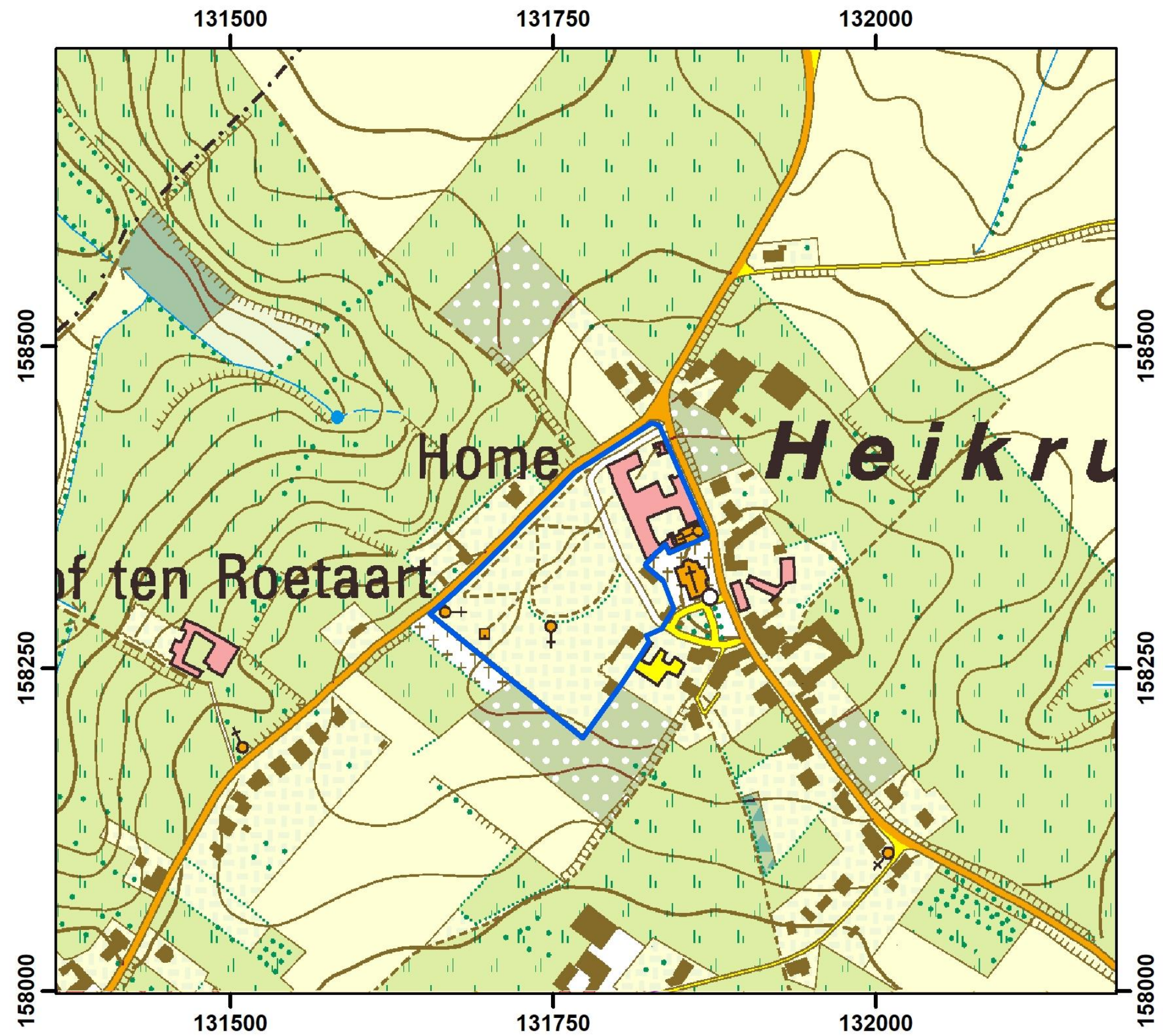
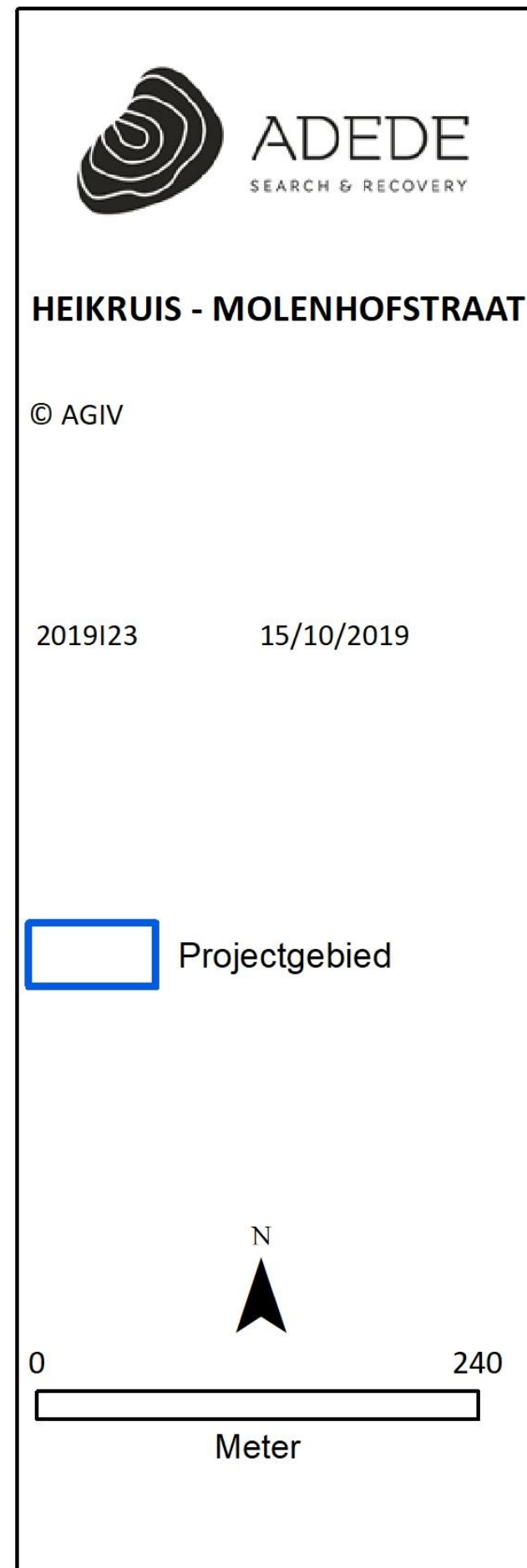
Inhoudsopgave

1	Administratieve fiche	- 5 -
2	Bureauonderzoek	- 10 -
2.1	Archeologische voorkennis	- 10 -
2.2	Aanleiding van het onderzoek.....	- 10 -
2.3	Doel van het onderzoek	- 10 -
2.4	Huidige situatie projectgebied	- 11 -
2.5	Beschrijving geplande werken.....	- 11 -
2.6	Randvoorwaarden	- 12 -
2.7	Werkwijze	- 12 -
3	Assessmentrapport.....	- 23 -
3.1	Landschappelijke situering van het onderzoeksgebied.....	- 23 -
3.2	Geo(morfo)logische en bodemkundige situering van het onderzoeksgebied	- 28 -
3.2.1	Tertiair geologisch	- 28 -
3.2.2	Quartaair geologisch	- 29 -
3.2.3	Bodem	- 30 -
3.2.3.1	Bodemtypekaart.....	- 31 -
3.2.3.2	Potentiële bodemerosie	- 32 -
3.2.3.3	Erosiegevoeligheid.....	- 33 -
3.2.3.4	Landgebruik	- 34 -
3.2.3.5	Gewestplan.....	- 35 -
3.3	Historische situering van het onderzoeksgebied	- 37 -
3.3.1	Algemene historische situering	- 37 -
3.3.2	Geschiedenis van het klooster der Ursulinen.....	- 38 -
3.3.3	Historisch kaartmateriaal	- 42 -
3.3.3.1	Fricx-kaarten (1712)	- 42 -
3.3.3.2	Villaret kaart (1745-48)	- 44 -
3.3.3.3	Kaart van Ferraris (1771 – 1778)	- 44 -
3.3.3.4	Atlas der Buurtwegen (1840)	- 46 -
3.3.3.5	Topografische kaart van Vandermaelen (1846 – 1854)	- 46 -
3.3.3.6	Kaart van Popp (1842 – 1879)	- 48 -
3.3.3.7	Luchtfoto 1971 & 1979-90	- 48 -

3.4	Archeologische situering van het projectgebied.....	- 50 -
3.4.1	CAI-Indicatoren.....	- 51 -
4	Besluit.....	- 54 -
4.1	Besluit gespecialiseerd publiek	- 54 -
4.2	Besluit breed publiek.....	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
5	Bibliografie.....	- 58 -
6	Lijst van figuren	- 59 -

1 Administratieve fiche

Projectcode	2019I23
Site	Heikruis - Molenhofstraat
Projectsigle ADEDE	HEI-MOL
Ligging	Molenhofstraat 31, 1670 Heikruis
Kadaster	Pepingen, Heikruis, afdeling 6, sectie A, 127p, sectie B, 29e
Soort onderzoek	Bureauonderzoek
Aard van de vervolgwerven	Bouwen van een woonzorgcentrum
Uitvoerder	ADEDE bvba
Erkenningsnummer ADEDE bvba	2015/00058
Erkend archeoloog	Simon Claeys 2017/00184 Alexander Cattrysse 2017/00187
Tijdelijke bewaarplaats archief	ADEDE bvba
Bibliografische referentie	Van Den Berghe K, Muller, O., Janssens, D., 2019, Archeologienota Molenhofstraat te Heikruis (Vlaams-Brabant), ADEDE Archeologisch Rapport 469, Gent.
Grootte projectgebied	25.259m ²
Periode uitvoering	September 2019
Thermen thesaurus Onroerend Erfgoed	Archeologienota, Bureauonderzoek
Verstoorde zones	Bebouwing en verharding

ADEDE
SEARCH & RECOVERY

Vlaams-Brabant, Heikruis, Molenhofstraat

14/10/2019

WZC Mater Dei

Aangemaakt m.b.h. QGIS

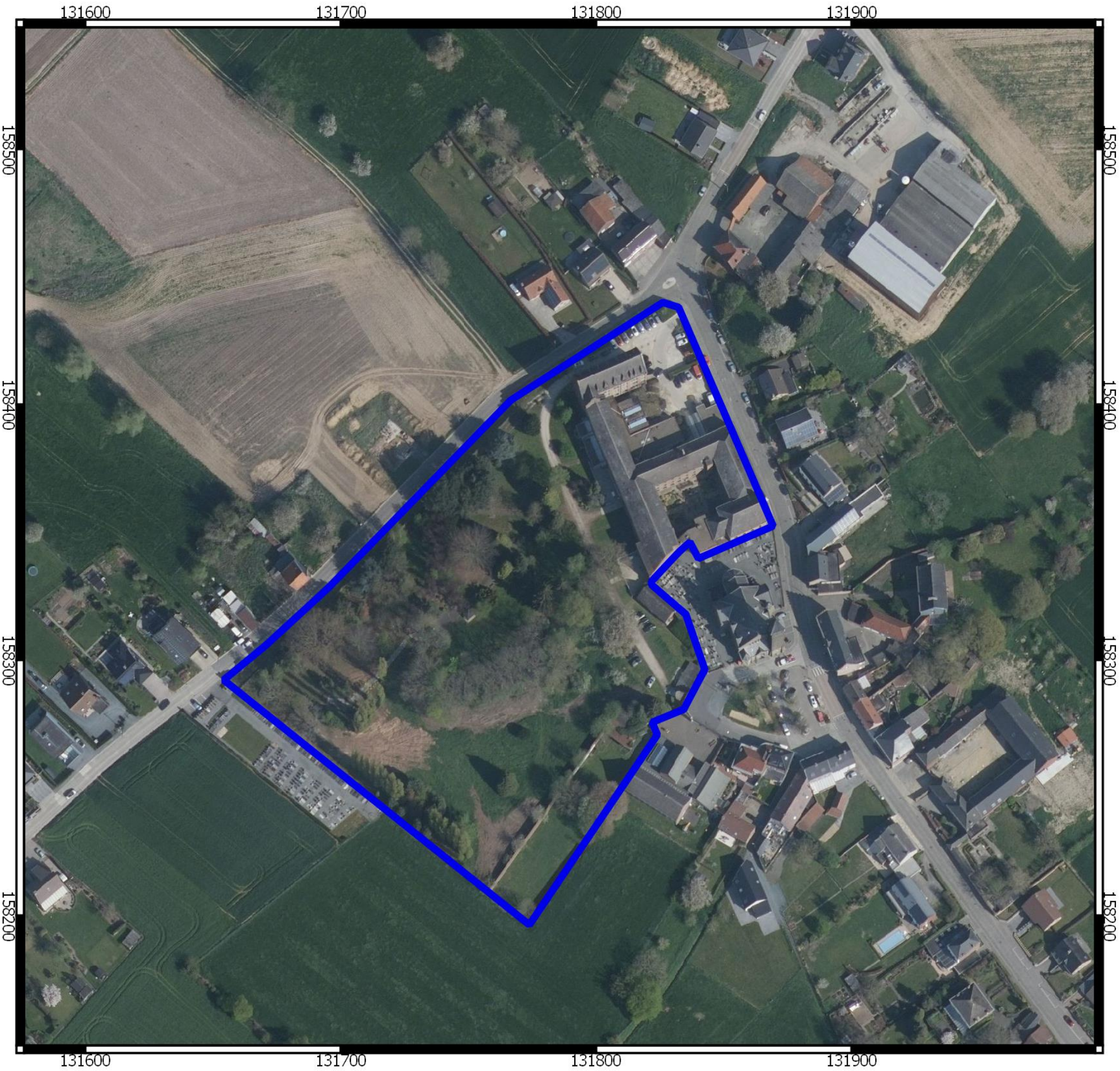
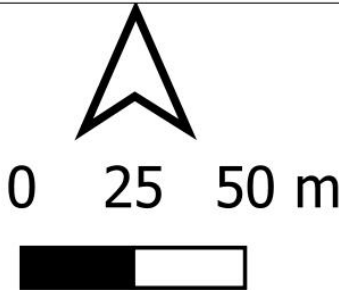
2019I23

Bron; Lambert 72

Legende

Projectgebied

ADEDE
SEARCH & RECOVERY

Vlaams-Brabant, Heikruis, Molenhofstraat

14/10/2019

WZC Mater Dei

Aangemaakt m.b.h. QGIS

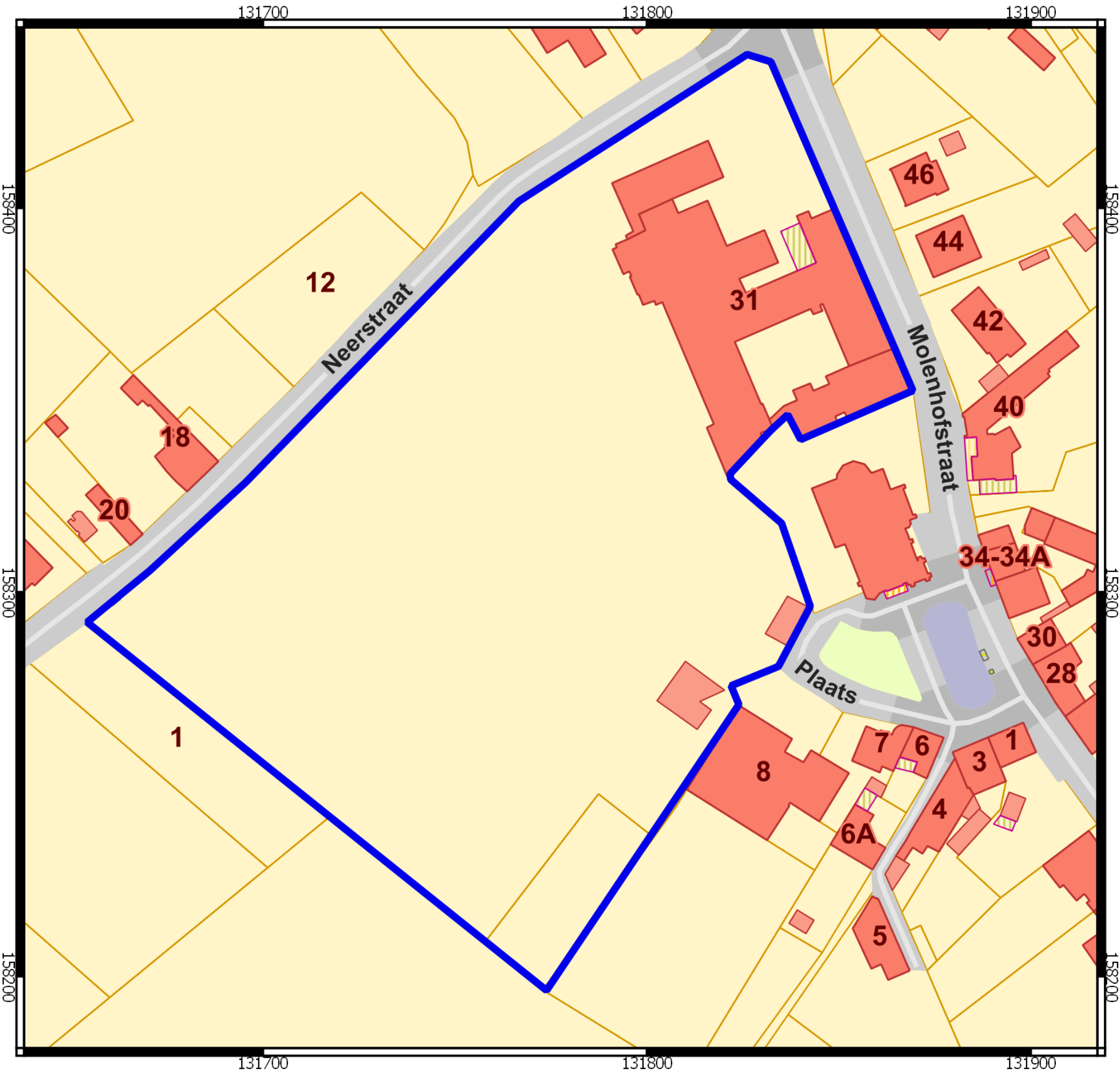
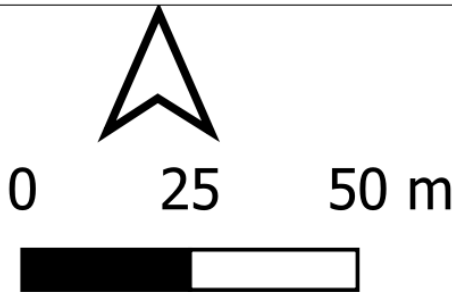
2019I23

Bron; Lambert 72

Legende

Projectgebied

Vlaams-Brabant, Heikruis, Molenhofstraat	
14/10/2019	
WZC Mater Dei	Aangemaakt m.b.h. QGIS
2019I23	Bron; Lambert 72

Legende

 Projectgebied

 Verstoord

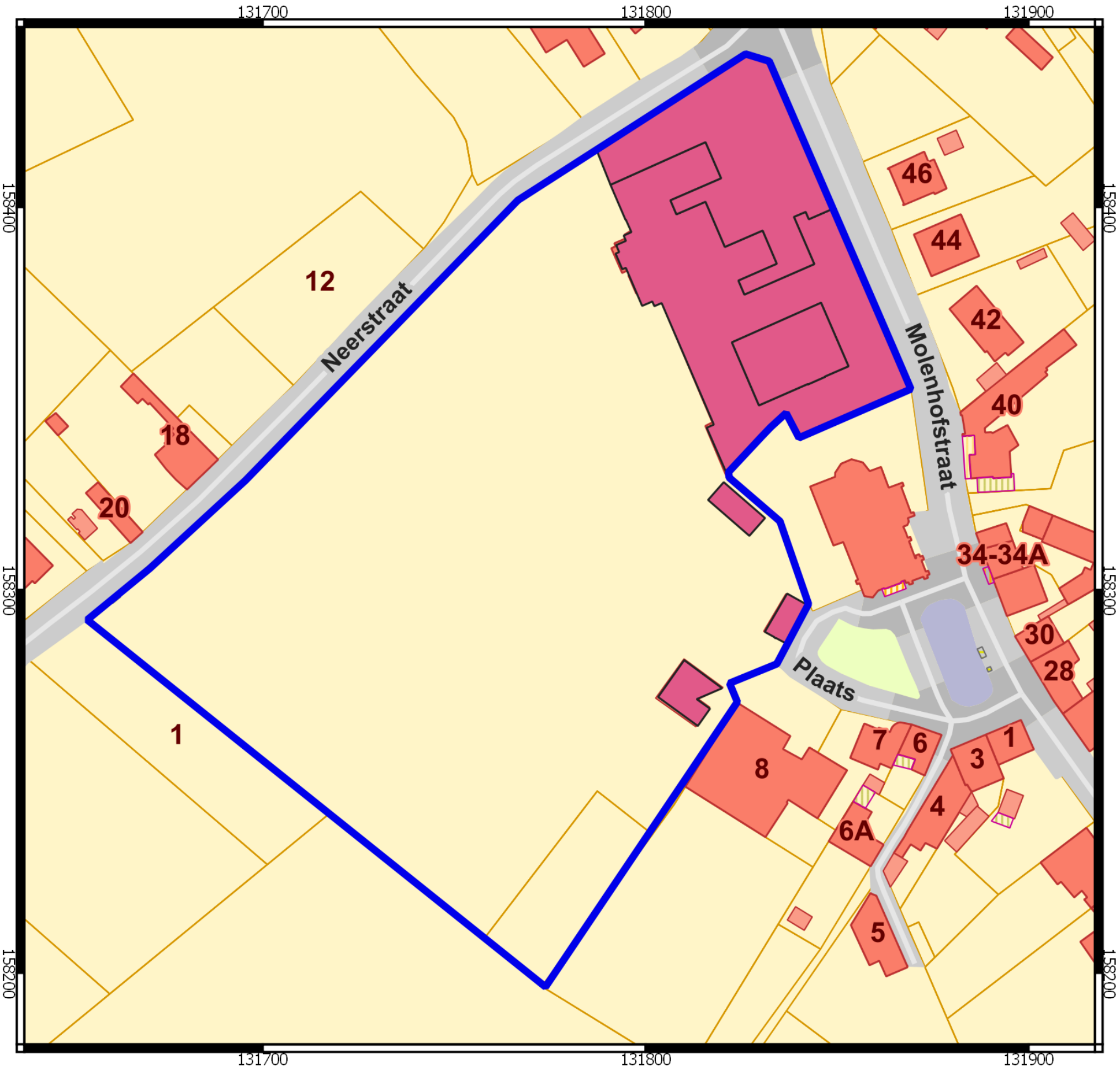

0

25

50 m

2 Bureauonderzoek

2.1 Archeologische voorkennis

Binnen het onderzoeksgebied is tot op heden nog geen archeologisch (voor)onderzoek met ingreep in de bodem uitgevoerd. In de onmiddellijke omgeving van het projectgebied zijn wel een aantal CAI-meldingen terug te vinden die in de databank van de Centraal Archeologische Inventaris (CAI) zijn opgenomen. Het betreft het aanpalend kerkgebouw daterend uit de late middeleeuwen en 2 hoeves waarvan één eveneens dateert uit de late middeleeuwen en de andere uit de 18e eeuw. Deze meldingen geven zicht op een rijk archeologisch verleden in het gebied en worden besproken in §3.4 Archeologische situering van het projectgebied. In 2016 werd er reeds een archeologienota opgesteld voor dit terrein door ADEDE bvba, met projectcode 2016K135¹.

2.2 Aanleiding van het onderzoek

De archeologienota werd opgemaakt naar aanleiding van een geplande stedenbouwkundige vergunningsaanvraag waarbij de totale oppervlakte van de ingreep in de bodem 5000m² of meer beslaat, het plangebied niet in een agrarische zone ligt en de aanvrager niet publieksrechtelijk is. De initiatiefnemer is daarom verplicht een bekrachtigde archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag.

2.3 Doel van het onderzoek

Deze archeologische nota heeft tot doel om door middel van de bestaande archeologische, geografische, geologische, en historische bronnen de mogelijkheid tot het aantreffen van archeologisch waardevolle sites binnen het projectgebied te onderzoeken. Aan de hand van de verzamelde informatie wordt vervolgens een programma van maatregelen opgesteld met het doel de archeologische kennis te bewaren voor de volgende generaties.

Volgende onderzoeksvragen worden in deze archeologienota behandeld:

Welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologisch potentieel van het onderzoeksgebied?

Zijn er archeologische sites met relevante cultuurhistorische waarde gekend op of in de omgeving van het onderzoeksgebied?

Hoe evolueerde het historisch landgebruik van het onderzoeksgebied?

¹ Janssens, D., 2016

Hoe evolueerde de historische bebouwing van het onderzoeksgebied?

Wat is de potentiële impact van de geplande werken op het cultuurhistorisch en archeologisch erfgoed?

2.4 Huidige situatie projectgebied

Op het adres te Molenhofstraat 31 ligt momenteel het Woonzorgcentrum Mater Dei georiënteerd tegen eerder vernoemde straat tot aan de kruising met de Neerstraat. Hier bevindt zich het wooncomplex met aanhorende parking. Dit gebouw is opgebouwd op gemetselde zoelfundering. Volgens de bestaande plannen zitten de funderingen gemiddeld tot een diepte van 1,2m onder het maaiveld.. Het gebouw is eveneens onderkelderd waardoor er lokaal diepere ingrepen verwezenlijkt zijn. Volgens de plannen zou deze kelder inclusief fundering tot een diepte van 3,2m onder het maaiveld zijn ingeplant. Voor een historische beschrijving van dit voormalig Ursulinenklooster wordt verwezen naar § 3.3.2 'Geschiedenis van het klooster der Ursulinen'. Ten zuidwesten van het complex bevindt zich de vastgestelde historische tuin. In het oosten bevinden zich 2 bergingen en een garage.

2.5 Beschrijving geplande werken

Deze geplande werken vereisen de sloop van het huidige gebouw en aanhorende parking over een totale oppervlakte van 4810m², de sloop van enkele bijgebouwen waaronder een garage met oppervlakte 75m², een kloostermuur en twee bergingen aan de zuidelijke zijde met een gecumuleerde oppervlakte van 224m².

Het meest noordelijke gebouw en de daar aanpalende parkeergelegenheid en de kapel worden beiden behouden. Voorts worden heel wat bomen van de historische tuin gerooid binnen het terrein. In het zuidwestelijke deel van het terrein wordt een deel van de bomen echter wel behouden, evenals de aanwezige grot. Centraal op het terrein komt het V-vormige hoofdgebouw met 3 verdiepingen en een kelder over een oppervlakte van 2445m². Door de aanwezigheid van een kelderverdieping zullen de funderingen van het gebouw minstens 4,2m diep zijn. Naast het hoofdgebouw komt er in het noorden een parkeergebouw, ook hier zullen de funderingen minstens 4,2m diep reiken. Tevens wordt er een binnenplein en toegangsweg aangelegd in waterdoorlatende betonklinkers. Voor de aanleg van het binnenplein zal er tot ca. 55cm diep gegraven worden. Rondom het gebouw worden brandpaden aangelegd, voor de aanleg hiervan zal er eveneens een verstoring van minstens 55cm plaatsvinden. Langs de paden worden parkeerplaatsen aangelegd in beton- en groendallen. In het zuidwesten worden eveneens betonpaden aangelegd, hiervoor zal men zo'n 40cm diep graven. In het zuidwesten van het terrein, net achter het hoofdgebouw, zal er een

berging ingeplant worden. Voorts worden er verspreid over het hele terrein verscheidene nieuwe bomen aangeplant. De totale oppervlakte van de verhardingen inclusief het binnenplein, beslaat ca. 4192m². De groendallen voor de parkeergelegenheden zullen een totale oppervlakte kennen van ongeveer 480m². Er zal ook een strook gewapend gras worden aangelegd over een oppervlakte van ca. 648m².

2.6 Randvoorwaarden

Dit betreft een archeologienota met uitgesteld traject wegens fysieke onmogelijkheid: eerst moet de bestaande bebouwing, wegverharding en bomen op gebied van geplande werken gesloopt/verwijderd/gerooid worden. Eventueel archeologisch onderzoek dient te gebeuren na deze werken.

2.7 Werkwijze

Dit bureauonderzoek heeft tot doel de aanwezigheid en de bewaringstoestand van de archeologische resten binnen het projectgebied in te schatten, alsook de impact van de geplande werken op het aanwezige archeologische erfgoed. Op basis van de verworven kennis kunnen concrete aanbevelingen geformuleerd worden voor een eventuele verder prospectie-/opgravingsstrategie. De archeologische verwachting van het projectgebied wordt gebaseerd op gekende geologische, landschappelijke, archeologische, historische en geografische bronnen. Hiervoor wordt beroep gedaan op gekende literatuur, de Centraal Archeologische Inventaris, het Geoportaal van Onroerend Erfgoed en de Databank Ondergrond Vlaanderen. Dit alles wordt vervolgens samengelegd met topografische kaarten, recente luchtfoto's, kadasterkaarten en plannen van de gekende/geplande toestand.

Overzicht geconsulteerde kaarten:

Onderzoeksgebied:

Inplantingsplan huidige toestand

Inplantingsplan geplande toestand

Doorsnede bestaande toestand

Doorsnede nieuwe toestand

Geografische/geo (morfo)logische en bodemkundige situering:

Topografische kaart

Orthofoto

Kadasterkaart

Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen II

Tertiair geologische kaart

Quartaair geologische kaart

Bodemtypekaart

Potentiële bodemerosiekaart

Erosiegevoeligheidskaart

Bodemgebruiksbestand

Gewestplan

Historische situering:

Cartes des Pays-Bas van Fricx, 1744

Villaret kaart, 1745-1748

Kaart van Ferraris, 1777

Atlas der Buurtwegen, 1840

Kaart van Vandermaelen, 1846-1854

Kaart van Popp, 1842-1879

Luchtfoto's

Archeologische situering:

Geoportaal Centraal Archeologische Inventaris

Inventaris Onroerend Erfgoed

HEIKRUIS - MOLENHOFSTRAAT

Plannr. 5
Inplantingsplan bestaande toestand.

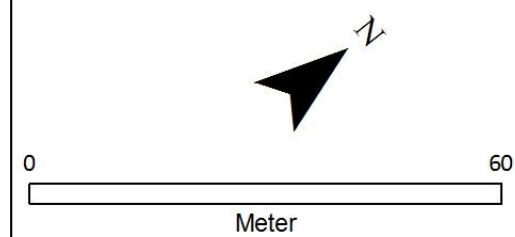
2016K135

Digitaal aangemaakt 17/11/2016

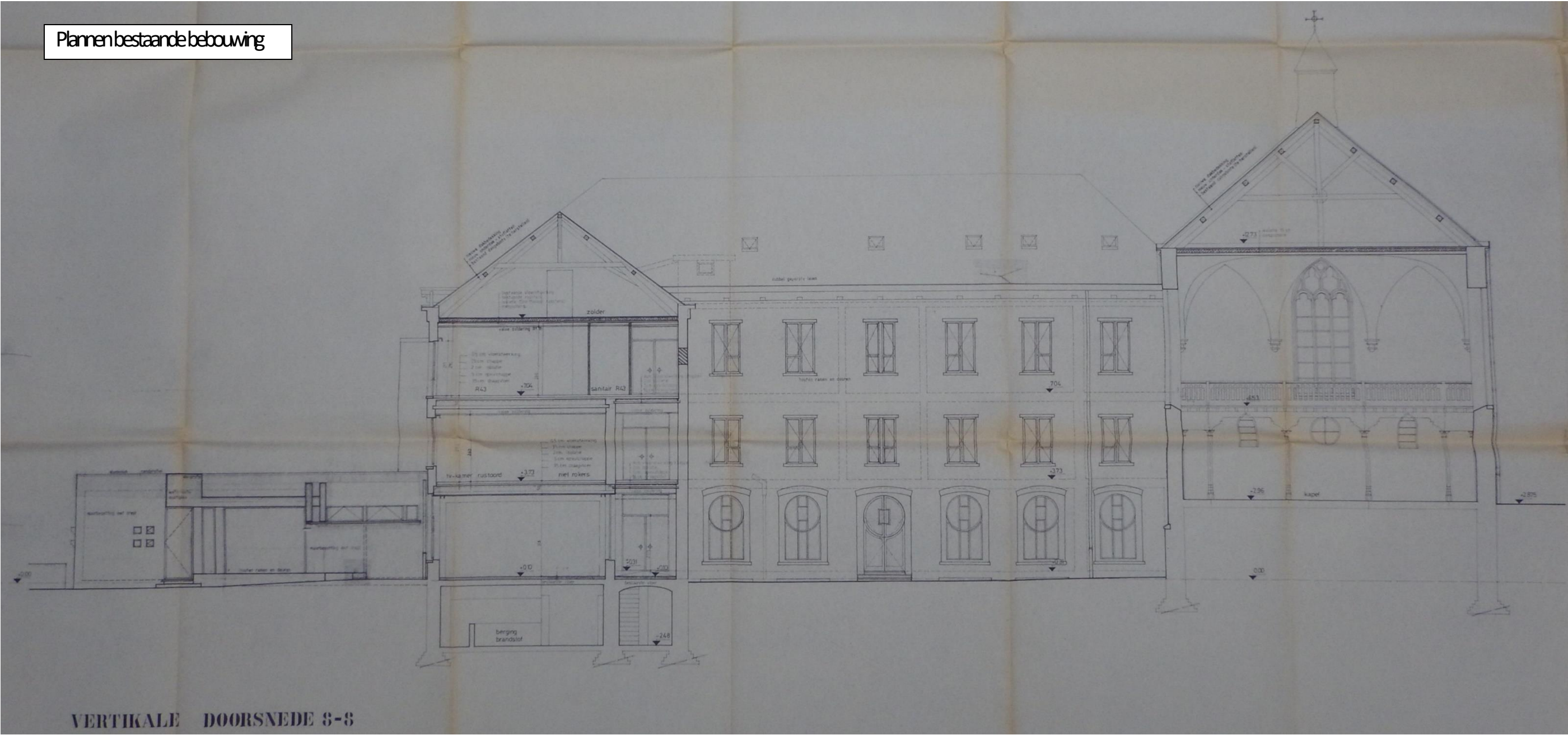
1:800 © opdrachtgever

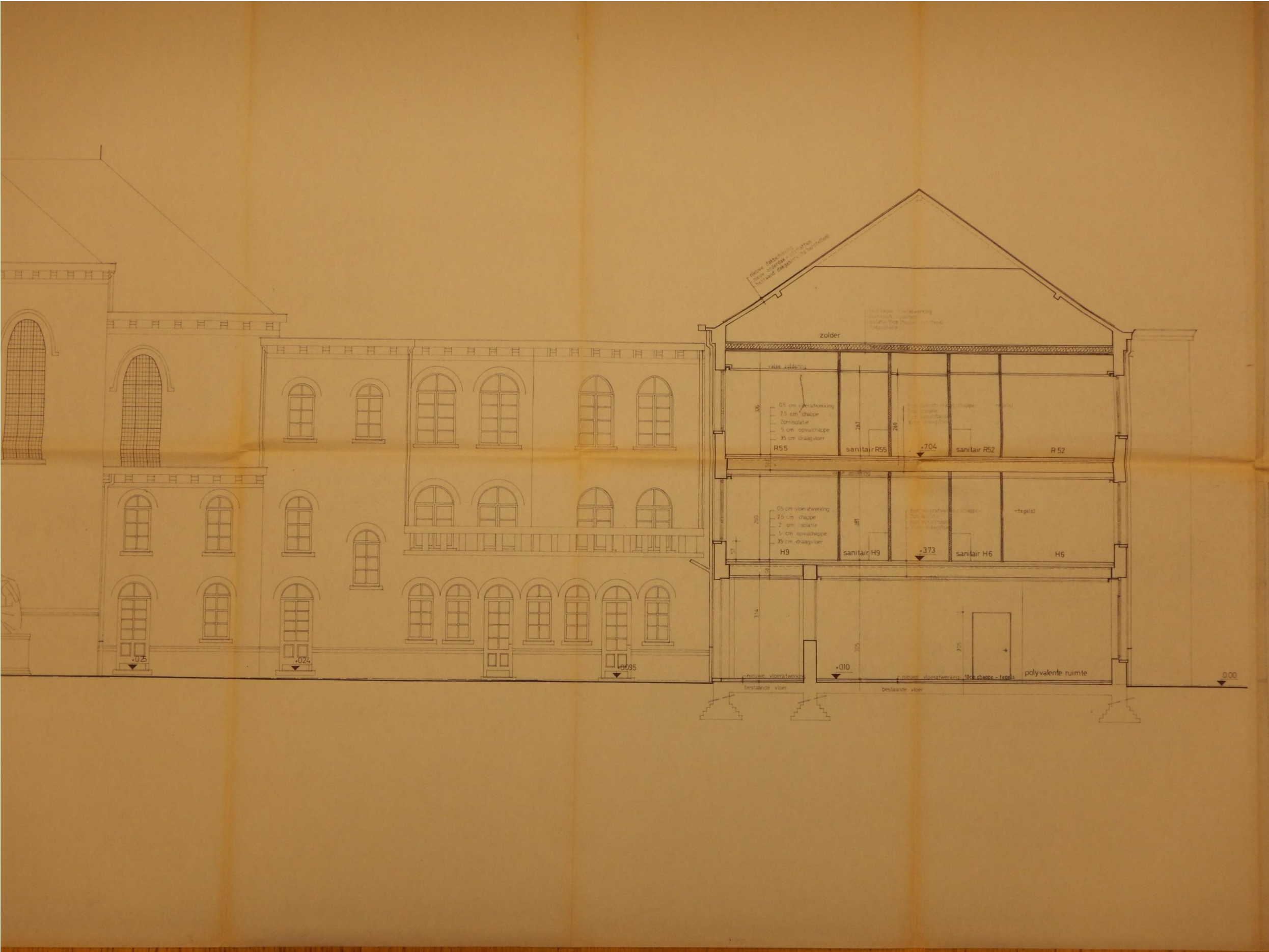
Legende

 Projectgebied

Plannen bestaande bebouwing

Vlaams-Brabant, Heikruis, Molenhofstraat	
14/10/2019	
WZC Mater Dei	Aangemaakt m.b.h. QGIS
2019I23	Bron; Lambert 72

Legende

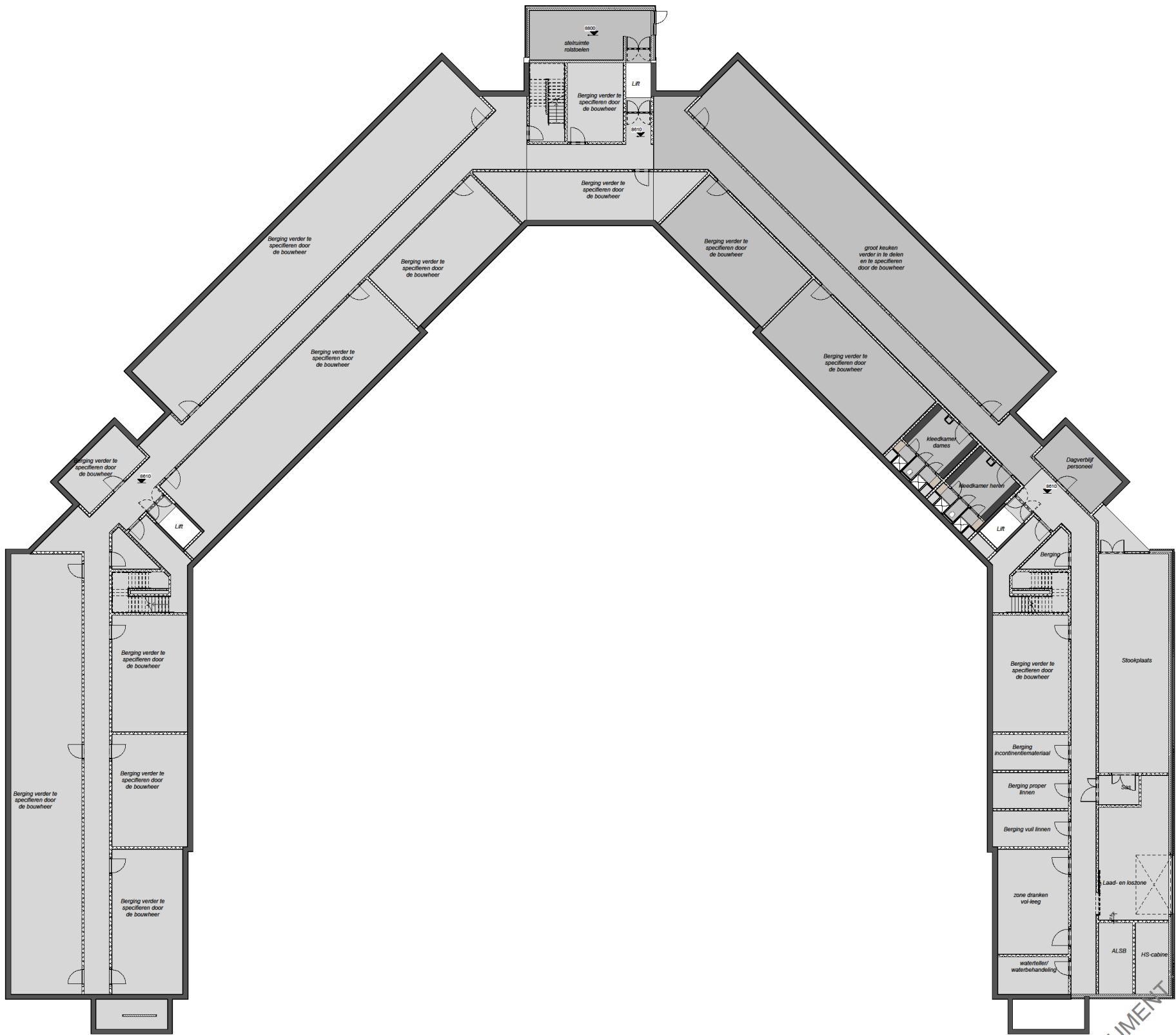
Projectgebied

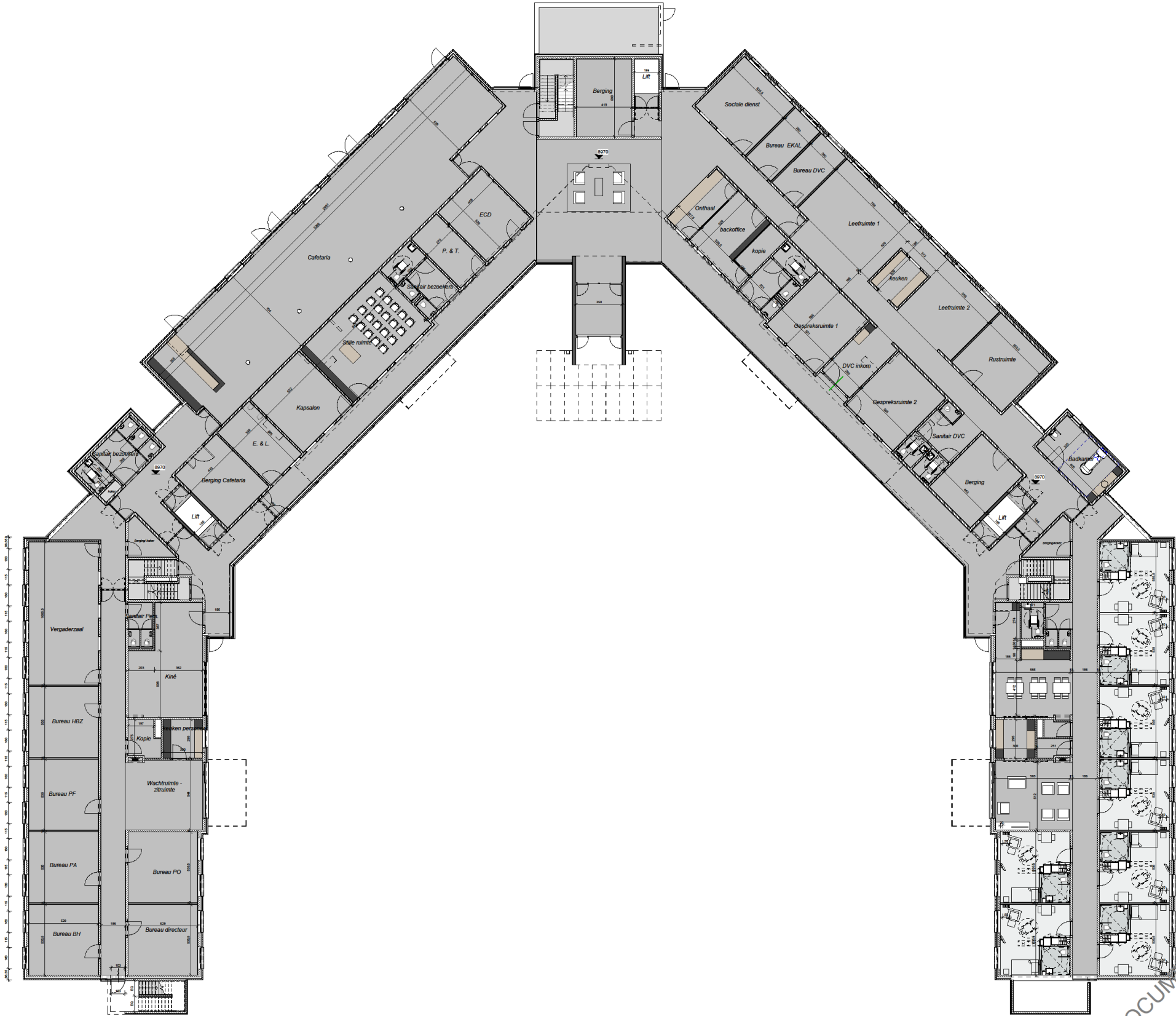
0

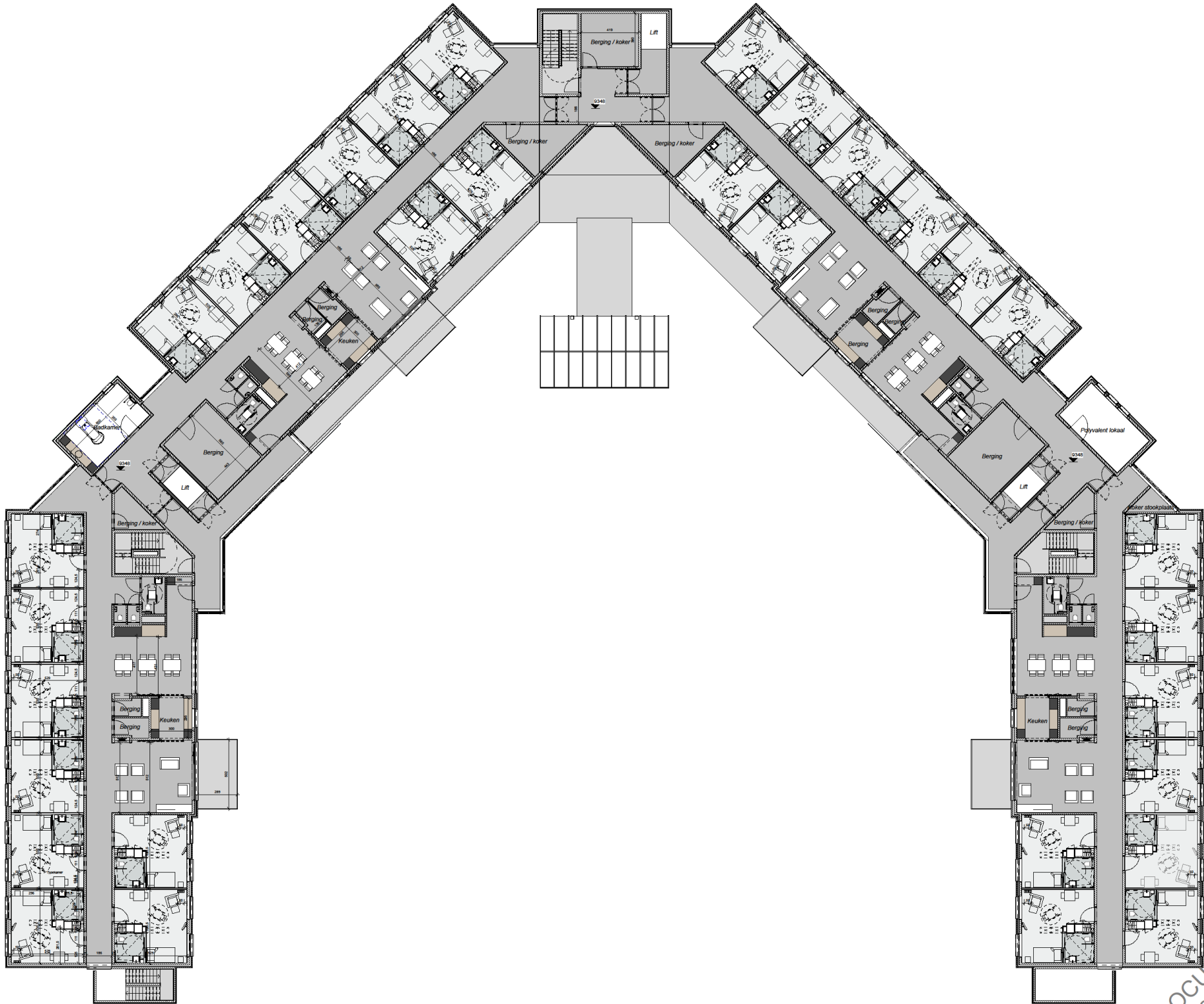
25

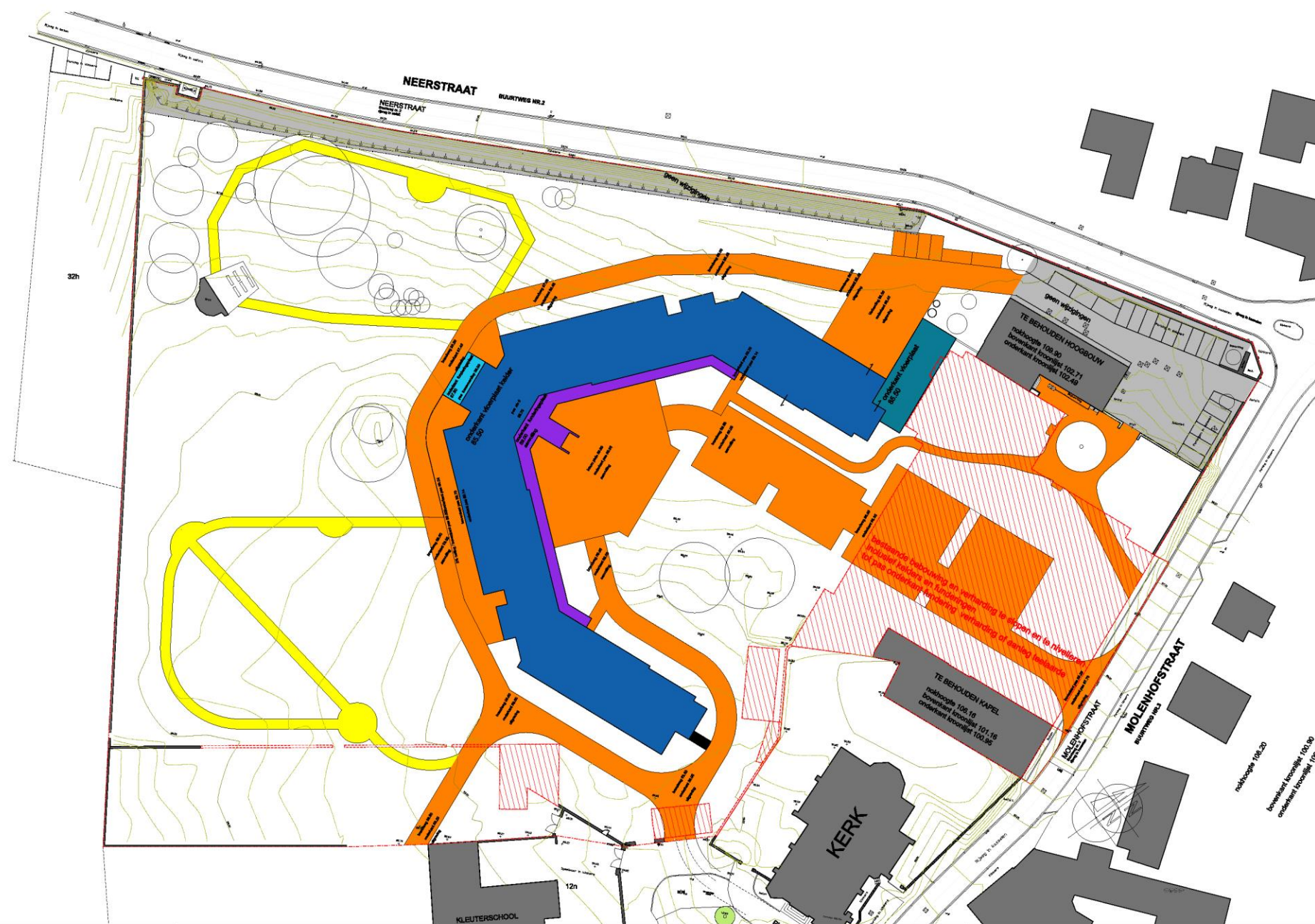
50 m

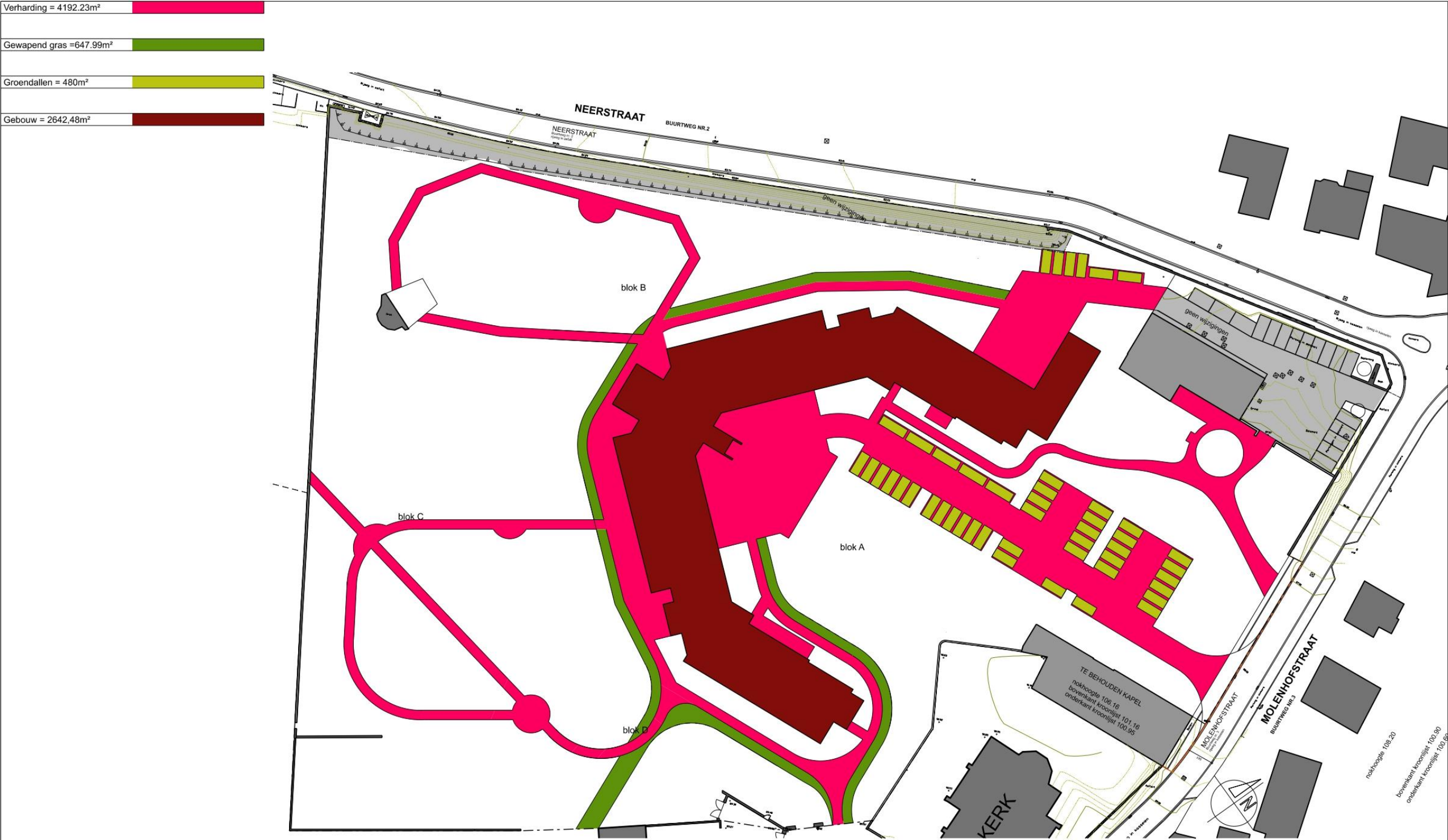

Kelder 2250m ³ , onderkast plaat 95.90
Perimetermuur: 880m ³ , onderkast plaat 95.90
Tussenmuurwop: 420m ³ , onderkast plaat 97.50
vloer op volle grond 2300m ³ , onderkast plaat 99.00
Verharding: perving + laagengroev + brandweir 38000m ³ onderkast fundering verharder 10r bodemwal 20r opbouw 55cm
Verharding: betonpaden 7400m ³ onderkast fundering verharder 10r bodemwal 20r opbouw 40cm
groenzones: 25 x 30 cm beelden

		AMV architecten bna Lang Koestraat 54a 8250 Veerham tel: 09360 71 71 - fax: 09360 71 70	
PROVINCE	Vlaamse-Diest		
GEMEENTE	1870 Pepghem		
LOCUS	Moerhouselaat 31 kerkstraat, Rde A&L, sectie A, nr: 123p sectie B, nr: 23a		
OPDRACHTGEVER	1099 Molter Del Moerhouselaat 31 1870 Heidevle		
architect	aannemer 123-45 opbouwkosten 123-45 Technische tekening 123-45 Huishouden - 123-45		
Bouwen van een nieuw woonzorgcentrum			
ONDERWERP	LIMNIEVENOVERSTROMING		
INPLANTING NIEUWE SITUATIE - OPBOUWDEPTIES			
A	conceptplan document		nr
O			
D			
O			
G			
H			
J			
J			
schaal	1:250	doosnr	40360
		plannummer	
		DWG NR	

AMV architecten bvba
Lange Kouterstraat 14a 9230 Wetteren
tel: 09/365 71 71 - fax: 09/365 71 70

Bouwen van een nieuw woonzorgcentrum
nieuwe toestand

vzw Mater - Heikruis
schaal: 1/750 dossiernummer: 40360
datum: 30-09-2019 plannummer: 02

3 Assessmentrapport

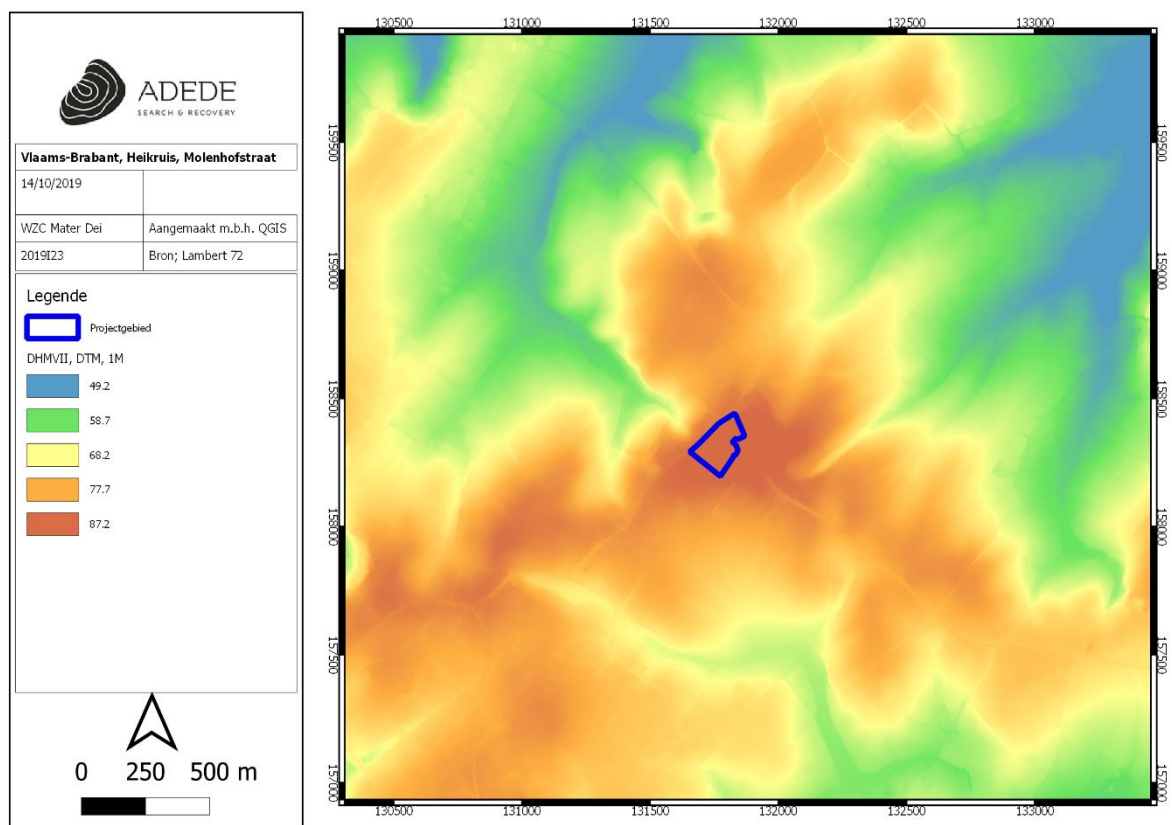
3.1 Landschappelijke situering van het onderzoeksgebied

De gemeente Pepingen ligt in het Vlaamse Gewest, in de provincie Vlaams-Brabant en in het arrondissement Halle-Vilvoorde. Pepingen maakt deel uit van het Pajottenland en ligt ten westen van het kanaal Brussel-Charleroi. De gemeente bestaat uit volgende deelgemeenten: Beert, Bellingen, Bogaarden, Elingen, Heikruis en Pepingen. De gemeente wordt doormidden gesplitst door de gewestweg N28². De dorpskom van Heikruis ligt op de waterscheidingskam van het Zuun- en het Laubecqbekken (twee zijrivieren van de Zenne), meteen ook het hoogste punt (+91 m) van Groot-Pepingen. Voorts wordt het onderzoeksgebied omringd door verscheidene kleinere beken, zoals de Rasbeek (180m ten westen), de Teleweidebeek (300m ten noordoosten), het Toevloeijsel (op 370m ten oosten) en de Bautebrugbeek (750m ten zuiden). Op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen II ligt het onderzoeksgebied op een hoogte van ongeveer 86m tot 88m TAW. Het zuidelijke gedeelte van de gemeente heeft een uitgesproken agrarisch karakter met her en der kwadraathoeven. Het Bos ter Rijst en het Bois de Strihou strekken zich uit aan beide zijden van de taalgrens³.

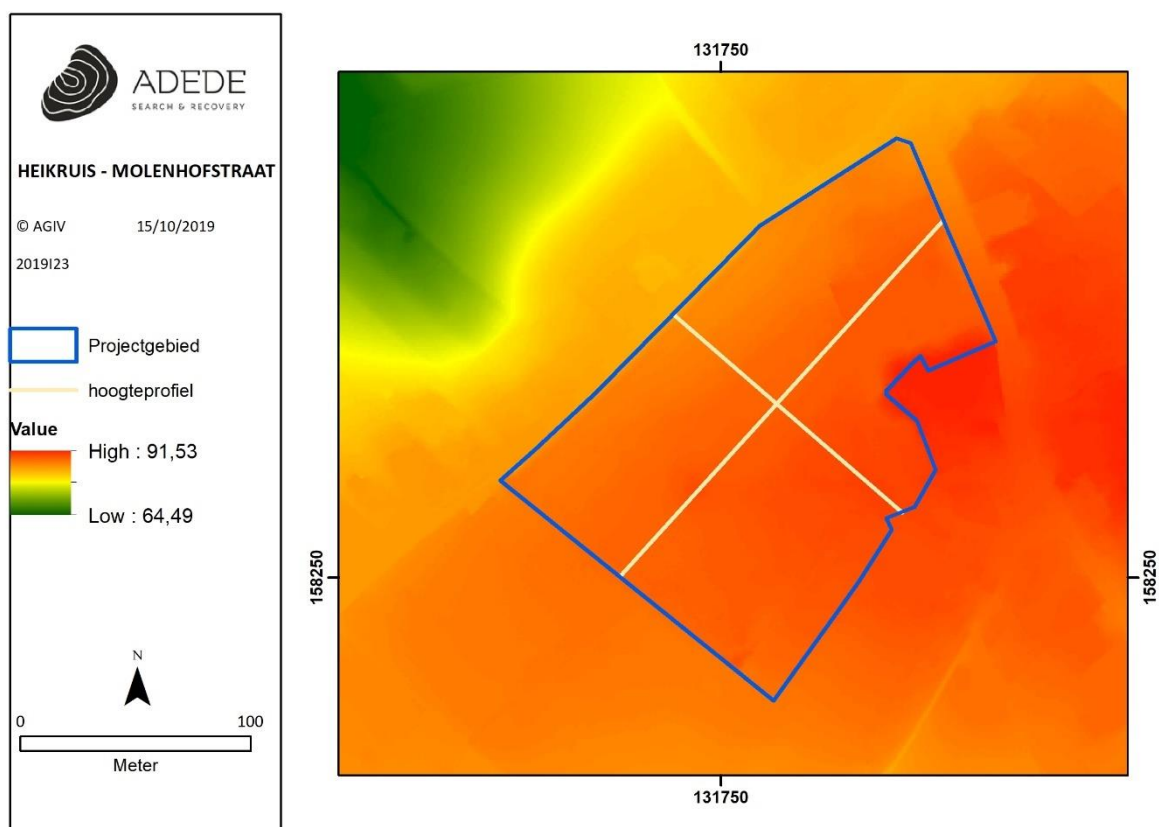
Een opvallend hoogteverschil van ca. 1-2 meter valt op tussen het projectgebied en de westelijke, noordelijke en een deel van de zuidelijke zijde. Dit hoogteverschil kan mogelijks wijzen op een ophoging van het terrein. Anderzijds bestaat ook de mogelijkheid dat we hier te maken hebben met een holle weg. Mogelijke indicaties hiervoor vinden we aan de noordelijke zijde waarbij de weg dieper ingesneden ligt ten opzichte van de aanpalende percelen (Zie figuur 4).

² <http://www.pepingen.be/fb111zsah1339eaod1czrc176.aspx>

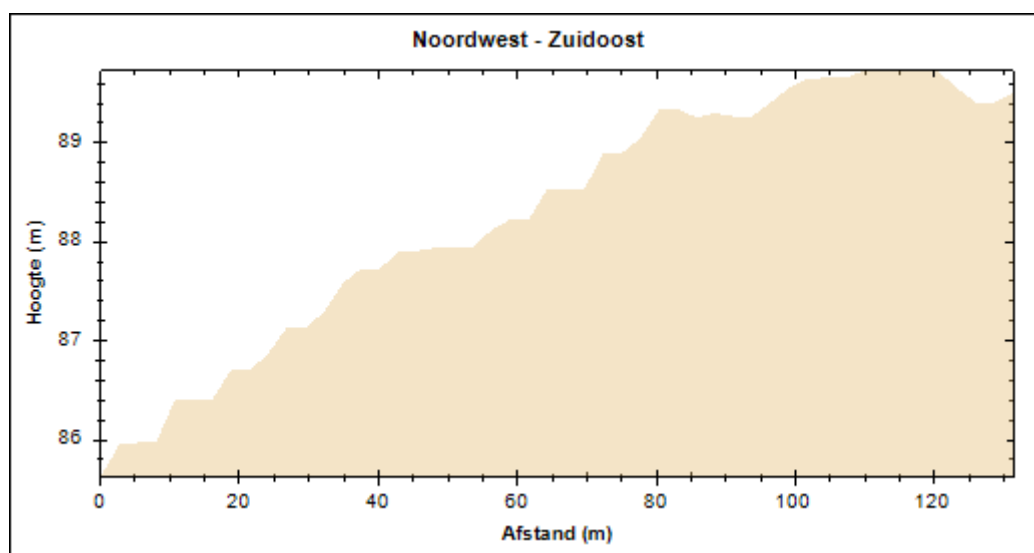
³ <http://www.pepingen.be/fb111atah1339faod1czrc17.aspx>

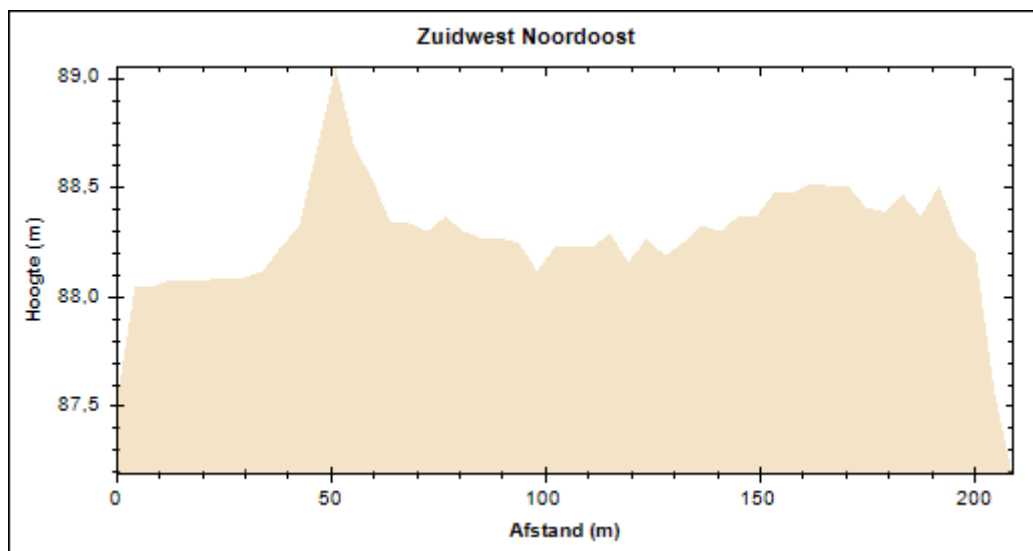

Figuur 1. Situering van het projectgebied op het DHM VII, digitaal terreinmodel 1m.

Figuur 2. Situering van het projectgebied op het DTHM VII, digitaal terreinmodel 1m (detail).

Figuur 3. Hoogteprofielen van het projectgebied.

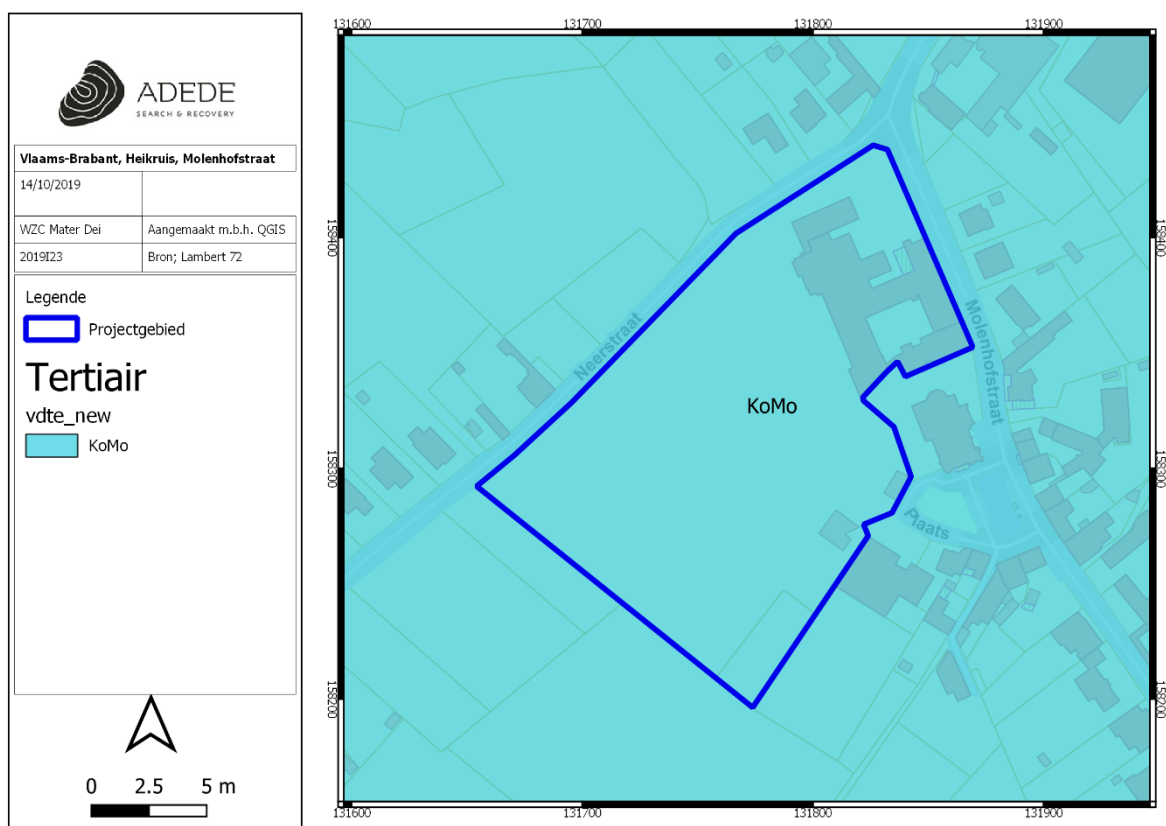

Figuur 4. Zicht op dieper liggende wegen met boven zicht naar het noorden vanuit de Neerstraat ten westen en onderaan zicht naar het oosten vanuit de Molenhofstraat ten noorden van het projectgebied

3.2 Geo(morfo)logische en bodemkundige situering van het onderzoeksgebied

3.2.1 Tertiair geologisch

De Tertiair geologische kaart (1:50.000) geeft de lithologie van de afzettingen onder de Quartaire afzettingen weer. Het projectgebied bevindt zich in het Lid van Moen. Het Lid van Moen is één van de 4 leden die samen de Formatie van Kortrijk vormen. Het lid is een heterogene afzetting van ziltig tot zandig materiaal met kleiige zones. Er zijn *Nummulites planulatus* aanwezig en de dikte van het Lid van Moen kan oplopen tot 35m⁴.

Figuur 5. Situering van het projectgebied op de tertiair geologische kaart.

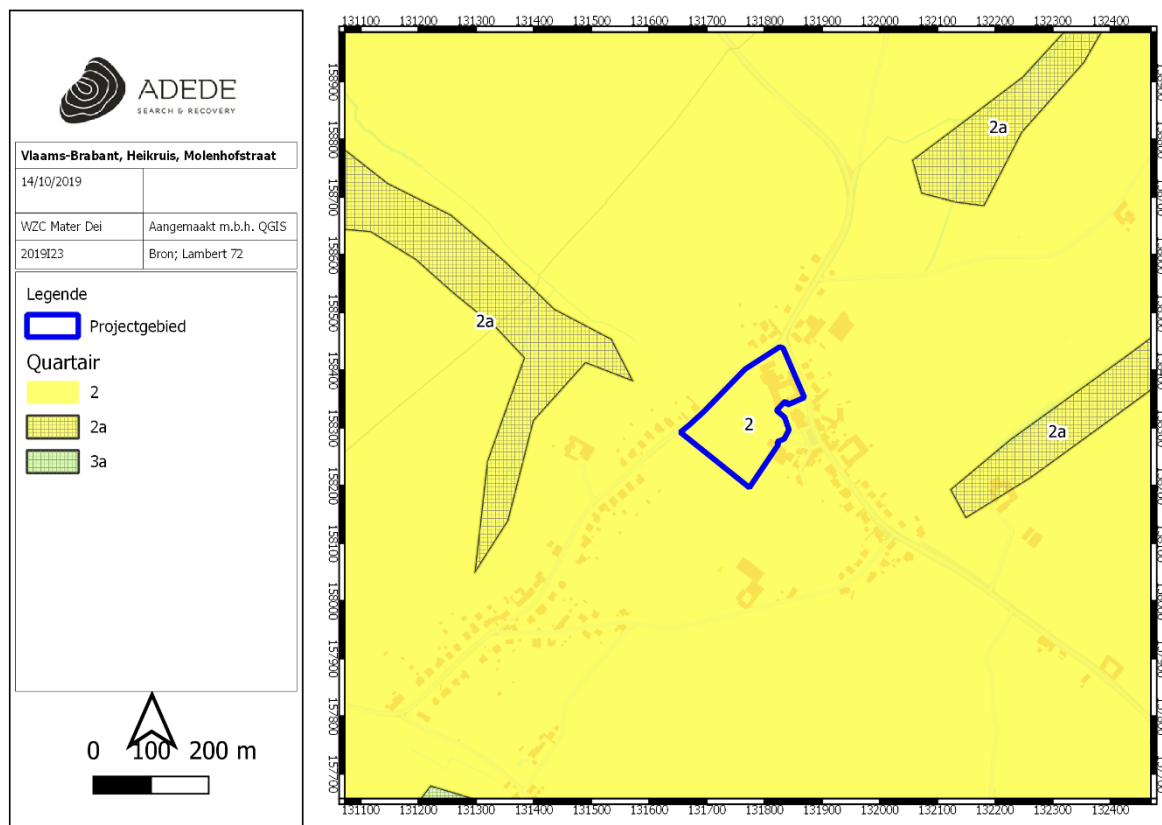
Binnen het projectgebied is er reeds een boring bekend uit de databank van DOV. De boring is uitgevoerd in de vorm van een spoelboring en bereikt een maximale diepte van 119m. De boring laat

⁴ Schroyen K., Buffel P., Matthijs J., Toelichting bij de Quartairgeologische kaart 31-39, kaartblad Brussel-Nijvel

een duidelijke interpretatie toe en geeft aan dat de Formatie van Kortrijk start op 8m diepte en loopt tot 65m diepte⁵.

3.2.2 Quartair geologisch

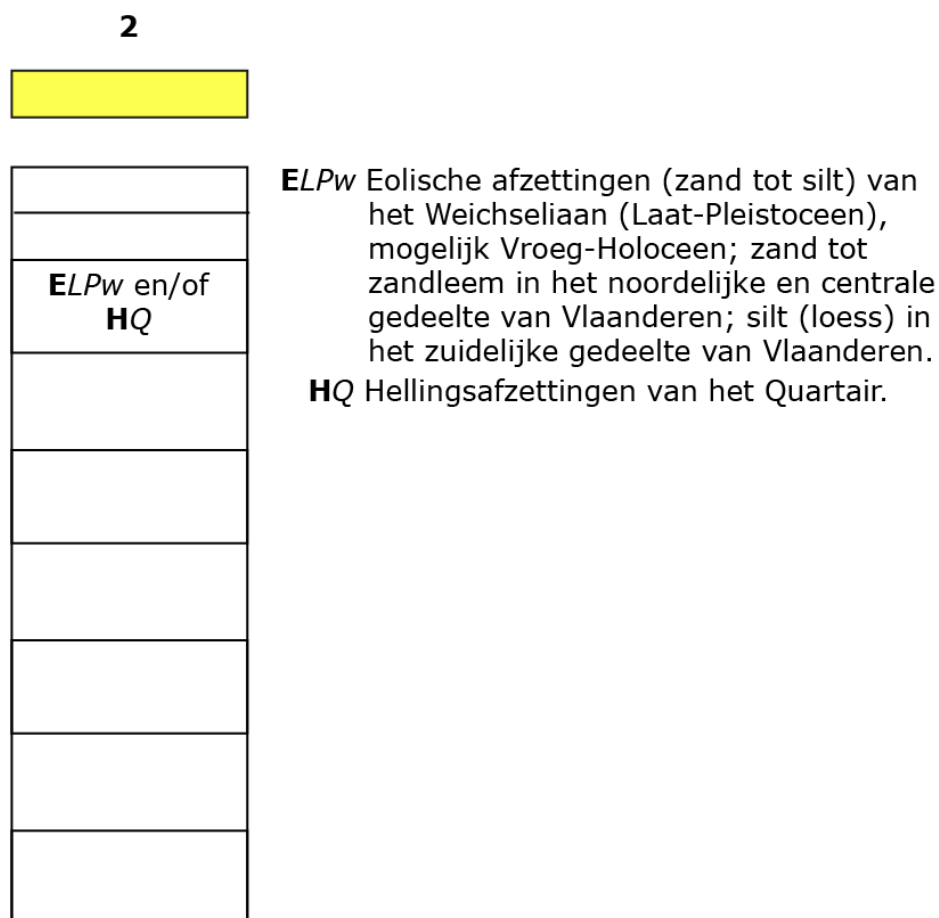
De quartair geologische kaart (1:200.000) geeft aan dat het plangebied zich bevindt in een zone waar er geen holocene en/of tardiglaciale fluviatiele afzettingen bovenop de pleistocene sequentie voorkomen. De pleistocene sequentie bestaat uit eolische afzettingen (zand tot silt) van het laatpleistocene Weichseliaan. Deze vertalen zich in zand tot zandleem in het noordelijke en centrale gedeelte van Vlaanderen en silt (loess) in het zuidelijke gedeelte van Vlaanderen. Daarnaast komen er ook hellingsafzettingen van het quartair voor⁶.

Figuur 6. Situering van het projectgebied op de quartair geologische kaart.

⁵<https://www.dov.vlaanderen.be/zoeken-ocdov/proxy-boring/boorstaat/1974-103594/rapport/rapportboringstandaard?outputformaat=PDF&titel=DOV+Boorrapport>

⁶ <http://Geopunt.be>

Figuur 7. Uiteg van het type 2 op de Quartaire geologische kaart.

Hoe deze afzettingen zich op het terrein manifesteren, kan in bepaalde mate afgeleid worden uit een boring uit de databank van DOV die gezet werd binnen het projectgebied. De boring is uitgevoerd in de vorm van een spoelboring en bereikt een maximale diepte van 119m. De boring laat een duidelijke interpretatie toe en geeft een quartaire (gele) leemafzetting weer tot op een diepte van 8m⁷.

3.2.3 Bodem

In dit hoofdstuk worden achtereenvolgens de bodemtypekaart, potentiële bodemerosiekaart, erosiegevoeligheidskaart en het bodemgebruiksbestand besproken.

⁷<https://www.dov.vlaanderen.be/zoeken-ocdov/proxy-boring/boorstaat/1974-103594/rapport/rapportboringstandaard?outputformaat=PDF&titel=DOV+Boorrapport>

3.2.3.1 Bodemtypekaart

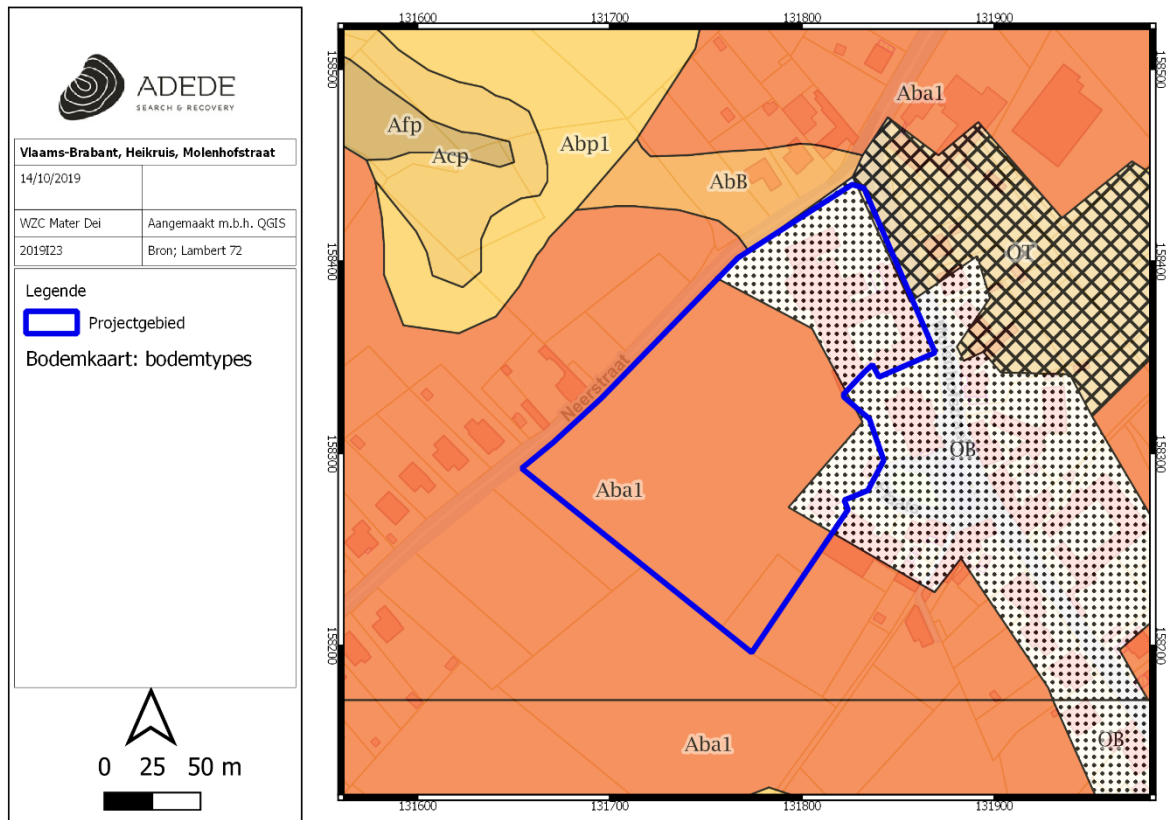
Op de bodemkaart van Vlaanderen wordt het projectgebied weergegeven binnen drie bodemtypes.

OB: Dit type bodem komt voor bij bebouwde gronden, het zijn kunstmatige of antropogene bodems. Soms wordt het bodemprofiel immers door het ingrijpen van de mens gewijzigd of vernietigd (kunstmatige gronden). De bodems in de bebouwde zone (OB) zijn daar een voorbeeld van.

OT: Dit type bodem komt voor bij sterk vergraven gronden, het zijn kunstmatige of antropogene bodems. Soms wordt het bodemprofiel immers door het ingrijpen van de mens gewijzigd of vernietigd (kunstmatige gronden). De bodems in vergraven terreinen (OT) zijn daar een voorbeeld van.

Aba1: Dit type bodem is een droge leembodem met textuur B horizont. De serie Aba, ontwikkeld in het pleistocene loessdek vertoont onder de A-horizont een aan klei en sesquioxiden aangerijkte textuur B horizont. De bouwvoor is een donkerbruin, homogeen humushoudend leem; bij Aba1 rust de Ap op een geelbruine overgangshorizont. De Bt is bruin zwaar leem (gemiddelde 20% klei) met meestal goed ontwikkelde polyedrische structuur en kleihuidjes (coatings). Naar onder toe neemt het kleigehalte sterk af en verdwijnt de structuur geleidelijk terwijl de kleur geelbruin wordt. Bij Aba(b) profielen met gevlekte textuur B vertoont deze horizont grijze strepen of gebleekte vlekken. Bij de substraatseries begint een steenachtig zand, klei- of klei-zandsubstraat op geringe of matige diepte. De bodems vertonen geen watergebrek en geen wateroverlast dank zij de gunstige drainage en het hoog waterbergend vermogen. Substraatseries zijn evenwel gevoeliger voor droogte, te meer daar ze dikwijls op hellingen met snelle oppervlakkige ontwatering liggen. De Aba gronden zijn zeer geschikt voor veeleisende teelten (tarwe, gerst, luzerne, suikerbieten), eveneens komen ze in aanmerking voor fruitteelt (appel, peer, kers). Op sterk hellende terreinen dienen voorzorgsmaatregelen tegen de erosie genomen te worden⁸.

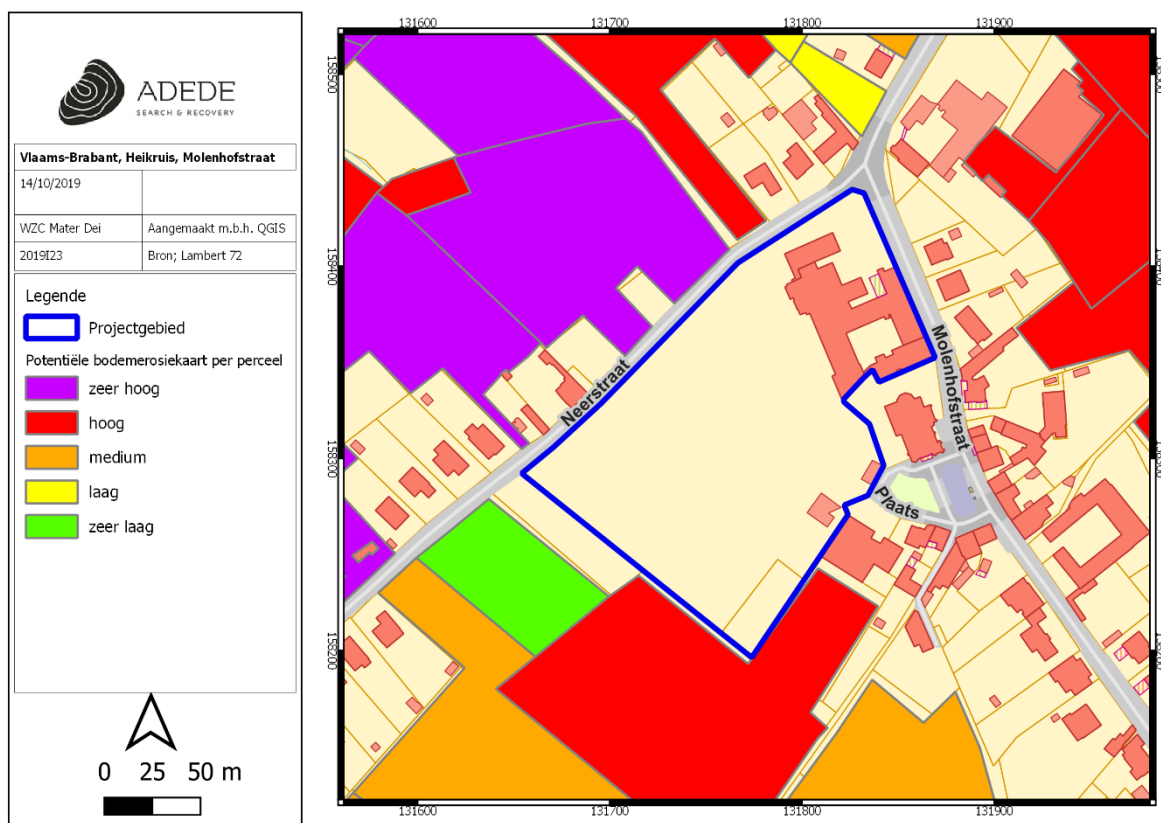
⁸ www.geopunt.be

Figuur 8. Situering van het projectgebied op de bodemtypekaart.

3.2.3.2 Potentiële bodemerosie

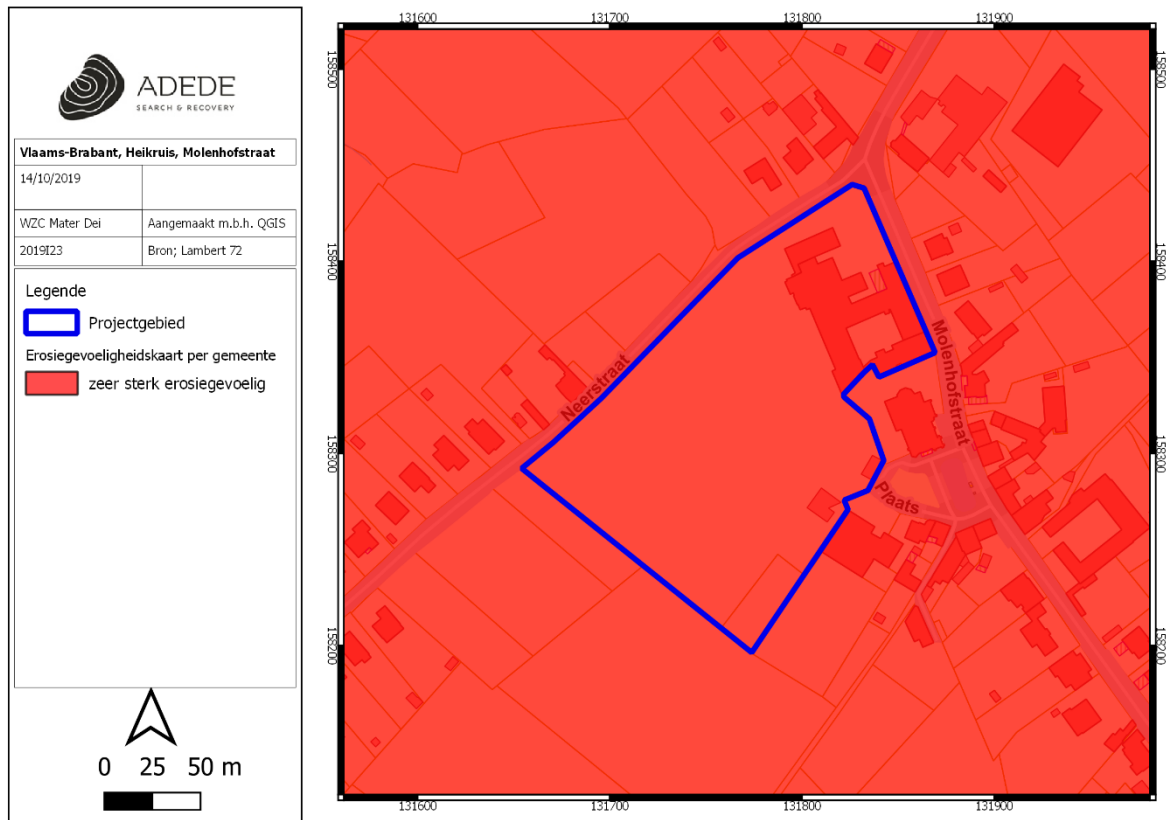
Op de potentiële bodemerosiekaart wordt de graad van eventuele erosie binnen het projectgebied niet aangeduid. Wel valt op te merken dat veel van de omgevende percelen worden aangeduid met een hoge tot zeer hoge kans op erosie.

Figuur 9. Situering van het projectgebied op de potentiële bodemerosiekaart.

3.2.3.3 Erosiegevoeligheid

Op de erosiegevoeligheidskaart van de Vlaamse gemeenten wordt het projectgebied weergegeven binnen een gebied dat wordt aangeduid als zeer sterk erosiegevoelig.

Figuur 10. Situering van het projectgebied op de erosiegevoeligheidskaart.

3.2.3.4 Landgebruik

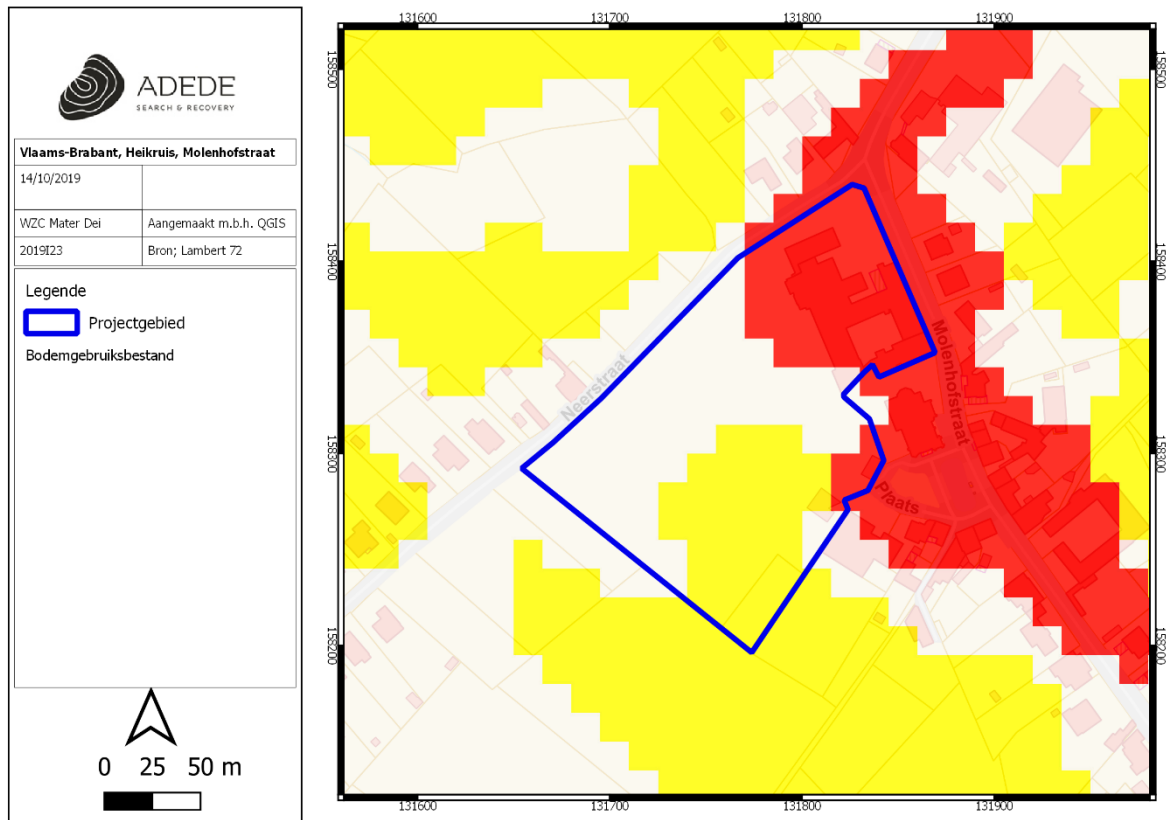
Op het bodemgebruiksbestand wordt het projectgebied afgebeeld op drie verschillende soorten bodemgebruik.

Andere bebouwing: Het grootste deel van het gebied wordt bedekt door structuren. Het gaat hier over gebouwen, wegen en artificiële oppervlakten met groene oppervlakten en open bodem. Zo'n 30 à 80% van de bodem is verhard.

Akkerbouw: Dit is een bodem die gebruikt wordt in één of ander rotatiesysteem waarbij jaarlijks gewassen worden geoogst, inclusief braakland.

Weiland: Dit is een bodem die bedekt is met gras en die niet gelegen is in het overstromingsgebied van een rivier⁹.

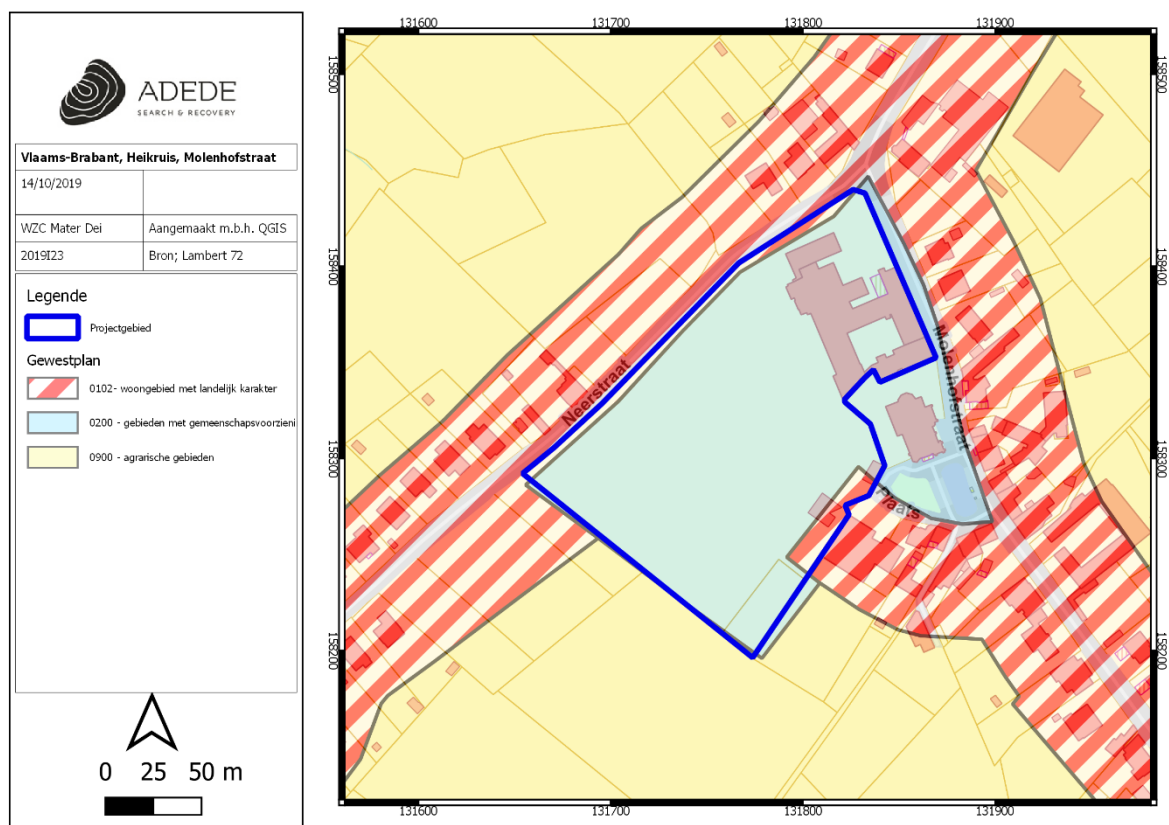
⁹ www.geopunt.be

Figuur 11. Situering van het projectgebied op het bodemgebruiksbestand.

3.2.3.5 Gewestplan

Op het gewestplan situeert het onderzoeksgebied zich in 'gebieden voor gemeenschapsvoorzieningen en openbare nutsvoorzieningen' wat betekent dat in deze gebieden woongelegenheid is toegestaan voor zover die noodzakelijk is voor de goede werking van de inrichtingen. Aan de grenzen van het plangebied komt ook de volgende omschrijving voor: 'woongebieden met een landelijk karakter' wat betekent dat dit soort woongebieden bestemd zijn voor woningbouw in het algemeen en tevens voor landbouwbedrijven.

Figuur 12. Situering van het projectgebied op het gewestplan.

3.3 Historische situering van het onderzoeksgebied

3.3.1 Algemene historische situering

Het is niet geheel duidelijk waar de oorsprong van de naam Pepingen ligt. In een oorkonde van 1164 wordt melding gemaakt van een genaamde Elyas van Papenghien. In 1235 wordt de naam Pepingen vernoemd ter gelegenheid van de overdracht van een klooster gelegen op de Varenberg (ook Onze-Lieve-Vrouwberg genoemd). In dezelfde akte wordt de gemeente "Papinghen" of "Papenghien" genoemd. Pepingen zou een verbastering zijn van Paap-inghen, waarin men het woord paap (= priester, monnik) terugvindt. Het woord Inghen zou weide betekend hebben, zodoende dat Pepingen zoveel zou willen zeggen als: 'weide toebehorende aan monniken of kloosterlingen'. Een andere verklaring is dat Pepingen afkomstig zou zijn van de persoonsnaam PAPA. Een hof met eigen grond, het Pepingenveld (hetgeen wijst op een Frankische vestiging), heeft later ook de naam gegeven aan de dorpskern. Van de vroege voorgeschiedenis van Pepingen is zeer weinig gekend. De eerste inwoners vestigden zich op vruchtbare en drogere heuvelkammen, waar in de nabijheid een bron of water te vinden was. Achter het domein Maenebroek werden in de vorige eeuw een 17-tal silexwerktuigen gevonden. In het Romeinse tijdperk liep er een belangrijke verbindingsweg van Bavay naar Asse, van daar naar Rumst en vermoedelijk dan naar de Maas- en Rijndelta. Deze weg volgde de huidige provinciale baan Edingen-Asse. Er zou een aftakking van deze Romeinse weg geweest zijn die over Kattenhol te Beert en Musain te Saintes naar Rebecq liep. Een andere aftakking zou vertrokken zijn van nabij Puttenberg (scheiding Beert/Pepingen) over Elbeek naar Bons-Villers (Liberchies). Het Romeinse Rijk kwam in verval en Germaanse stammen (o.a. Franken, Allamannen) zouden herhaaldelijk binnenvallen. Zulke invallen gingen gepaard met verscheidene plunderingen en verwoestingen. In deze tijd van nood verstopten de mensen dan ook vaak hun geld en vluchtten weg. Muntschatten werden gevonden te Gooik, te Leerbeek en te Herfelingen. Deze muntschatten werden verstopt rond het midden van de derde eeuw en de tweede helft van de derde eeuw n. Chr. De Romeinse kolonisatie eindigde in deze streek vroegtijdig, waarschijnlijk tegen het einde van de derde eeuw n. Chr. Er zijn geen vondsten van Frankische nederzettingen of geschriften met betrekking hierop gevonden, maar de Frankische kolonisatie in de streek kan worden vastgesteld op basis van de naamgeving van de dorpen, gehuchten en lokaliteiten. De Franken zullen zich gevestigd hebben op de betere gronden, reeds ontgonnen in de tijd van de Gallo-Romeinen¹⁰.

Het ontstaan van de deelgemeente Heikruis gaat terug tot de 8ste eeuw. De stichter van Heikruis¹¹ wilde een vooruitgeschoven post van de versterkte villa van Lettelingen bouwen. Het betrof het goed Te Rijst, gelegen aan het Raspaillebos bij de Haerbeek. Het goed lag te midden van de bossen, op een

¹⁰ <http://www.pepingen.be/fb111atah1339faod1czrc17.aspx>

¹¹ <http://www.materdei-wzc.be/geschiedenis-van-heikruis/01oorsprong-van-de-benaming.htm>

strook rijk aan water en houtgewas. Nabij lagen kouters dewelke hij met werkzame handen zou gaan beploegen. Alvorens hier aan het werk te gaan, wilde hij de zegen van de Zaligmaker afsmeken met een groot kruis (Hadonis crucem) dat geplaatst werd aan het Therhout, achter het goed Te Rijst, gelegen op zo'n 3km ten zuidwesten van het projectgebied. In ieder geval kan met zekerheid gesteld worden dat de oudste vermelding van Heikruis wordt aangetroffen in 863 in een lijst van alle goederen die behoorden tot Lobbes. Heikruis staat er vermeld als Hadeceuce. Hieruit wordt afgeleid dat Heikruis gesticht werd door Lobbes rond 700, met Hado als rentmeester en dat de naam niets te maken heeft met heide. De oorspronkelijke vorm 'Hadeceuce' komt ook voor in een oorkonde uit 1024. Het maakte tot 1815 deel uit van Henegouwen met als gevolg dat het Frans er zolang de officiële voertaal bleef. Het eerste kasteel van "Ter Rijst" (wat er op wijst dat er veel rijshout werd gevonden onder de bomen van het bos) of beter genoemd "huis" werd in 1169, op bevel van de graaf van Henegouwen verwoest. Het kasteel werd voor 1234 weer opgebouwd. De familie Van der Noot heeft geruime tijd dit kasteel in haar bezit gehad. Walter Van der Noot, ridder, kamerheer van de hertog van Brabant, Filips de Goede, heeft het domein Terrest verworven op 30 maart 1464. In 1480 werd er een nieuw kasteel met vijver opgericht. Tijdens de Spaanse overheersing in de 16de eeuw, is Jaspas Van der Noot in dienst getreden van Egmont. Nadat een complot om Alva in handen te krijgen en Egmont uit de gevangenis van Gent te bevrijden, mislukte, moest Jaspas Van der Noot gedwongen vluchten. Hij werd ten dienste gesteld van de legers van Oranje. De familie Van der Noot was ondertussen Calvinist geworden. Het goed komt hierdoor in de handen van de familie Völler (Rooms-Katholiek). In 1868-1869 heeft de burggraaf de Nieulant gemeend het oude kasteel te moeten "opsmukken" en de oude versterking werd sterk verminkt (o.a. de torens werden afgebroken). Van de oorspronkelijke dries (= driehoekig dorpsplein) bij het T-kruispunt van de Neerstraat en de Heikruisplaats is niets bewaard gebleven. De heerlijkheid van Pepingen of van Hontoy bestond ook uit een kasteel en gronden. Deze heerlijkheid heeft aan de Waalse familie d'Herbais toebehoord van de 14de tot het begin van de 19de eeuw. Vele heerlijkheden waren vaak ook lenen, maar een heerlijkheid kon ook een eigen bezit zijn¹².

3.3.2 Geschiedenis van het klooster der Ursulinen

Het klooster van Heikruis¹³ werd gesticht door de kasteelheren van Risoir, met name de familie Huysman d'Annecroix uit het nabijgelegen Ter Rijst¹⁴. Zij wilden de kleine, arme meisjes van het dorp verzekeren van een degelijke opvoeding en een degelijk onderwijs. Juffrouw Thérèse Josephine Elisabeth Ghislaine Huysman d'Annecroix richtte zich in 1833 tot Eerwaarde Heer Lambertz,

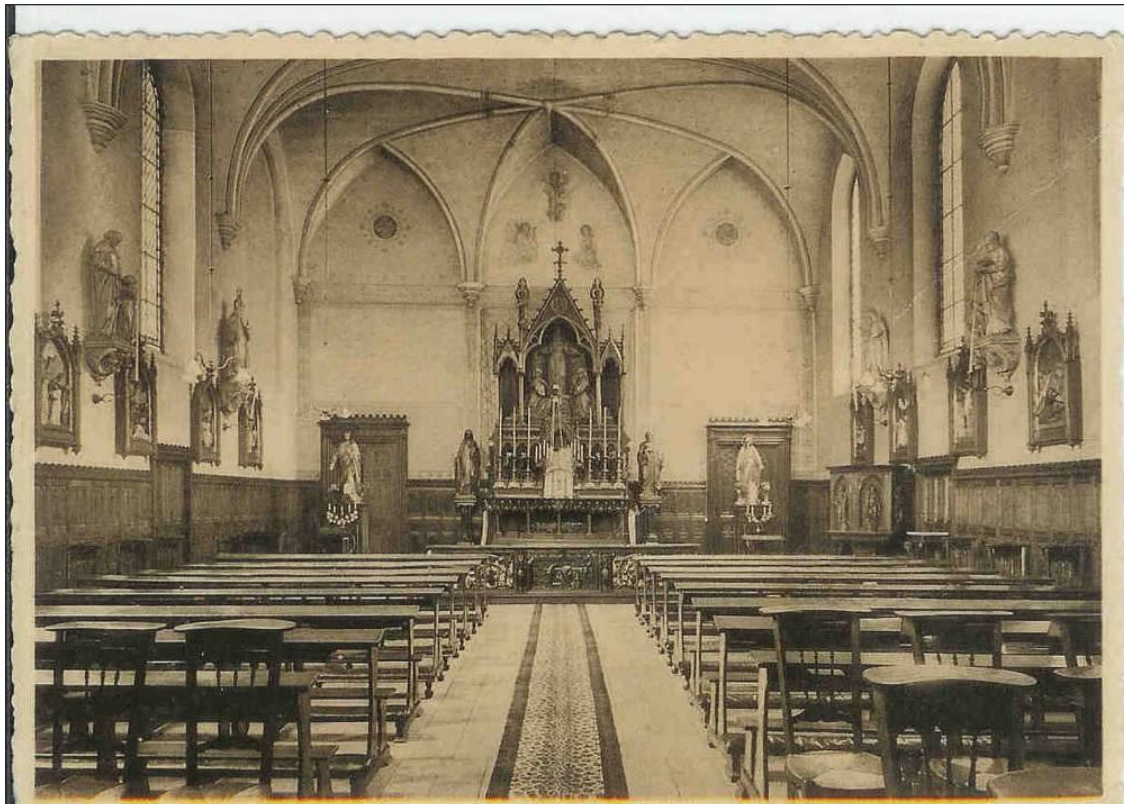
¹² <http://www.pepingen.be/fb111atah1339faod1czrc17.aspx>

¹³ <http://materdei-wzc.be/informatie/index.html>

¹⁴ <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/134761>

toenmalig directeur van het klooster der Ursulinen te Tildonk, om enkele religieuzen die bekwaam waren onderwijs te verschaffen. Aldus startte op 4 november 1833 een school voor meisjes. Gedurende de komende jaren werden gebouwen bijgebouwd, en werden -naast de bestaande kostschool- andere scholen opgericht, zoals een kantwerkschool, een zondagsschool, een landbouwschool en een kleuterschool.

In 1836 werd een kapel gebouwd langs de zijkant van de parochiekerk¹⁵. De bakstenen kloosterkapel waarvan de muren met zandstenen hoekkettingen zijn afgeboord, heeft een neogotische architectuur. Het gebouw heeft een rechthoekig grondplan van vijf traveeën, een vierzijdig voorgeveltorentje en spitsboogramen.

Figuur 13. Zicht op de kapel.

Tevens werd een kelder gebouwd die gebruikt werd als begraafplaats voor de zusters. Deze grafkelder ligt onder de kapel der Ursulinen, langsheen het kerkhof en was toegankelijk via een poortje aan de straatkant. Dit poortje werd in 1900 dichtgemetseld. Op basis van de opschriften op

¹⁵ <http://www.materdei-wzc.be/paginas/historiek/default.html> (geraadpleegd op 07/12/2016)

grafstenen, parochieregisters en de kroniek van het Ursulinenklooster, werd een lijst opgesteld met 35 personen die hier begraven zouden liggen. Deze personen behoren allen tot de familie Huysman. In 1850 werd een koeienstal opgericht die in 1852 reeds te klein geworden was waarna een nieuwe schuur gebouwd werd. Er werd tevens een nieuwe loods gebouwd achter deze koeienstal, net als een muur achteraan het park. De kapel werd vergroot op 3 juni 1857. De speelplaats werd geplaveid met blauwe stenen en de westelijke gevel werd verbouwd.

In 1867 werd een nieuwe kerk gebouwd op de plaats van de vorige. Dit zorgde er echter voor dat de kerk niet meer in verbinding stond met de kapel van het klooster. Omdat de kerk op die manier niet meer toegankelijk was voor de zusters, werd ook de kapel verbouwd in 1869. Tussen 1874 en 1877 werden een nieuwe schuur, een wasserij, een bergplaats en een paardenstal gebouwd. Tevens werd op de speelplaats een kleine grot gebouwd ter ere van Onze Lieve Vrouw van Lourdes. In 1885 werd een aanpalende hoeve aangekocht, inclusief talrijke gronden en fruitbomen. In 1902 werd, naar aanleiding van een aantal diefstallen uit de groentetuin, een muur gebouwd langs de kant van de straat. Het aantal leerlingen bleef stijgen waardoor enkele stallen plaats moesten ruimen voor nieuwe klaslokalen. In 1896 werd een coöperatieve melkerij ingericht in een bijgebouw van het klooster. In 1899 begon de bouw van een nieuwe gevel die reikte tot aan het kerkhof. In de lente van 1909 werden de funderingen gegraven voor een nieuwbouw die gebruikt zal worden door de kostschool en ingelijfd in de grote zaal. Deze nieuwe hoofdvleugel van het klooster is negen traveeën lang en drie bouwlagen hoog.

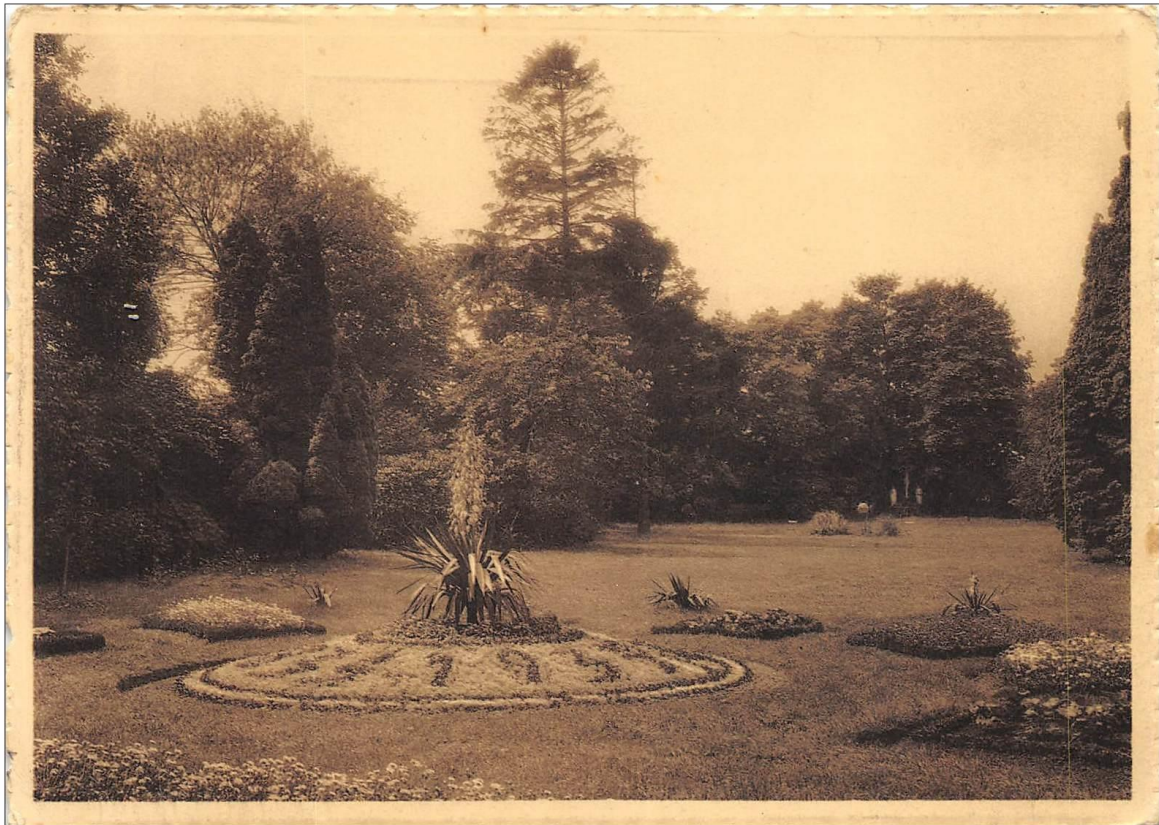
Figuur 14. De hoofdvleugel aan de Neerstraat.

De hoge vleugel aan de Neerstraat betreft een bakstenen gebouw van zeven traveeën lang en drie bouwlagen hoog. Deze werd, net als de kapel, in neogotische stijl gebouwd. Binnen dit gebouw bevindt zich, ondergronds, een magnifieke balzaal en verschillende kelders. In de nacht van 15 op 16 juli 1930 vernielde een brand de kerk maar de kapel van het klooster gespaard bleef.

De school werd gesloten op 30 juni 1961 door een gebrek aan jonge zusters die de oudere religieuze leerkrachten moesten opvolgen. Het gebouw bleef verder in gebruik als Huis voor de herstellende zusters Ursulinen en stond ook open voor bedevaarten. In 1990 werd de kostschool verbouwd tot het huidige woonzorgcentrum Mater Dei. In 2009 werd deze uitgebreid met een dagverzorgingscentrum.

De ommuurde pensionaatstuin¹⁶, met een oppervlakte van bijna twee hectare, vormde het landschappelijk decor voor meditatie en soms ook voor stichtelijke plechtigheden. De belangrijkste zichtas vanuit het woonzorgcentrum eindigt bij een calvariegroep in een boog van hoogstammige bomen. Er is zelfs een bijhorende Golgotha in rotsimitatie. In de bakstenen omheiningsmuur aan de zuidwestrand zijn veertien nisjes aangebracht waarin het leven en het lijden van Christus wordt uitgebeeld. In 1877 werd op de speelplaats een kleine Lourdesgrot gebouwd; de Lourdesgrot achteraan in de tuin werd in 1980 gebouwd. De huidige beplanting dateert van na de Eerste Wereldoorlog met uitzondering van enkele tamme kastanjes, een zomerlinde en een sawara schijnicipres.

¹⁶ <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/134761>

Figuur 15. Situering van het projectgebied op de kaart van Fricx.

3.3.3 Historisch kaartmateriaal

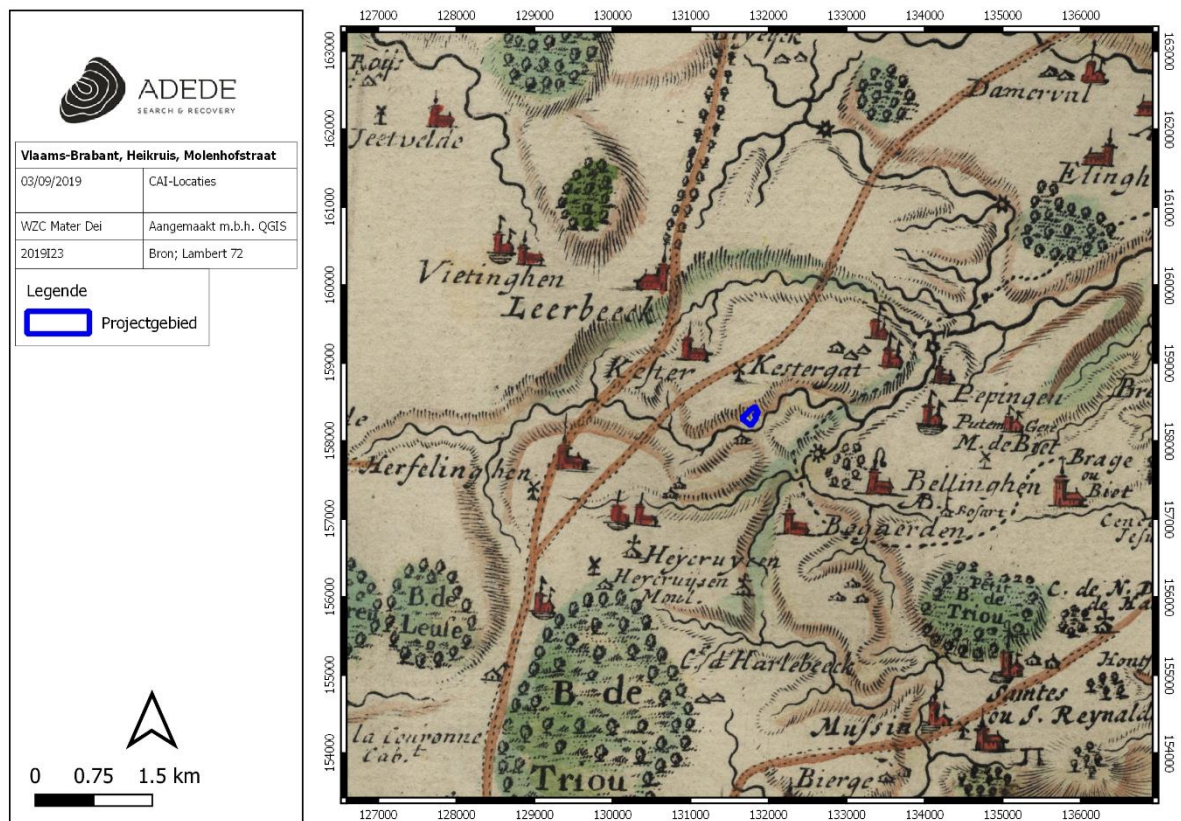
3.3.3.1 Fricx-kaarten (1712)

Eugène-Henri Fricx (1644-1730) was de grondlegger van een belangrijke dynastie van 18de -eeuwse drukkers in Brussel. Hij werd in 1689 tot *Imprimeur de sa Majesté*, Koninklijke drukker, benoemd door de privé-raad van de Spaanse koning. Zijn bekendste kaarten zijn de *Cartes des Pays-Bas* uit 1712. Dit is een atlas in twee delen, met een geheel van topografische kaarten van de Nederlanden en een bundel van de stadsplannen opgesteld tijdens belegeringen en veldslagen. De atlas werd aangemaakt als illustratie waarom Fricx het koninklijk privilege voor het drukken van de officiële regeringsdocumenten moest behouden. De privé-raad verleende hem dan uiteindelijk ook dit privilege voor zijn hele leven¹⁷.

Op onderstaand fragment uit de kaarten der Nederlanden van Fricx is duidelijk te zien dat enkel stadskernen, wegen en belangrijke bouwwerken zoals kerken, kastelen, etc. werden weergegeven. Het ontbreken van bebouwing op deze kaart betekent dus niet per definitie dat er geen gebouwen stonden. Burgerlijke architectuur kreeg op deze kaarten immers zeer weinig aandacht.

¹⁷ http://belgica.kbr.be/nl/coll/cp/cpl163204_nl.html

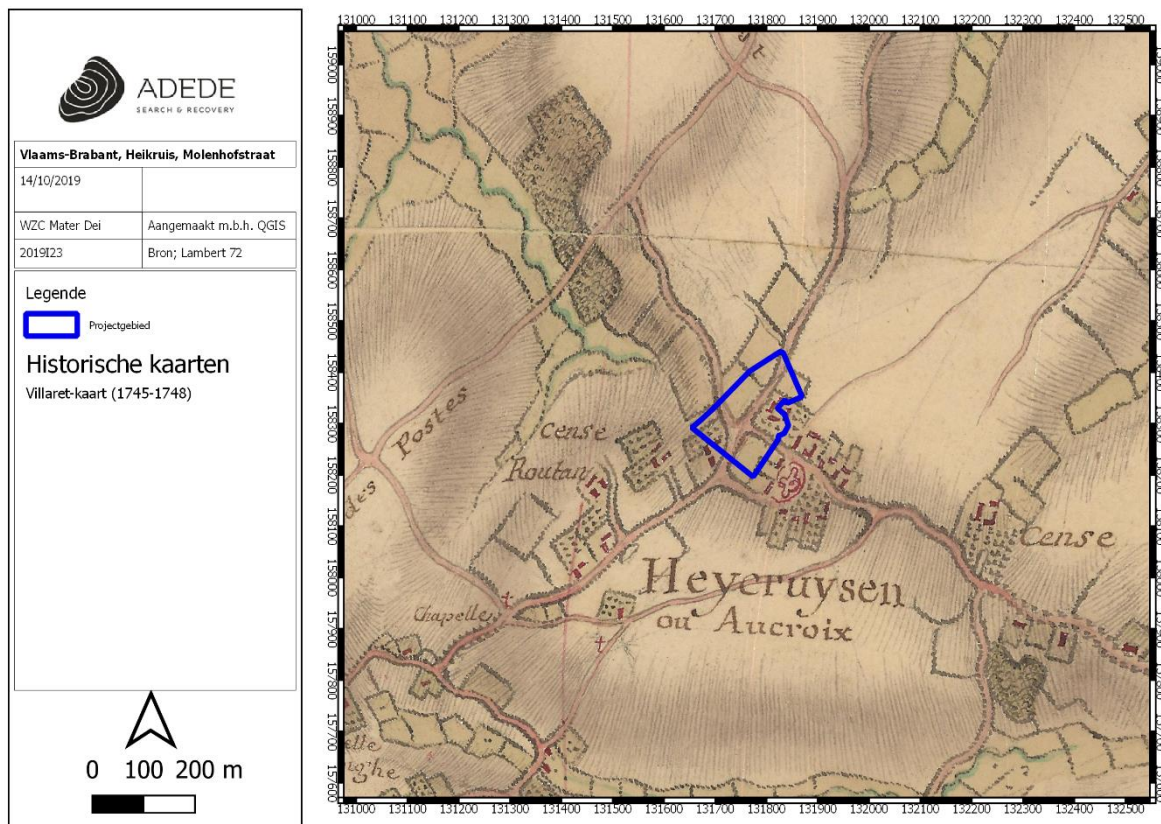
Het georefereren van dergelijke kaarten is doordat zij niet schaalvast zijn vrijwel onmogelijk. Op de kaart van Fricx, zoals ze is weergegeven op de website van Geopunt, is een verschuiving in zuidelijke richting te zien. Het projectgebied ligt in realiteit ten westen van Boggaerden en dus in de zone die staat weergegeven als Heycruysen, net ten noorden van het Bois de Triou. Ten noordoosten van het onderzoeksgebied wordt de dorpskern van Pepingen afgebeeld. Net ten zuiden van het projectgebied stroomt een rivier. In het noorden wordt een molen afgebeeld.

Figuur 16. Situering van het projectgebied op de kaart van Fricx.

3.3.3.2 Villaret kaart (1745-48)

Het projectgebied lijkt niet helemaal correct te worden weergegeven op de Villaret kaart. Er is een verschuiving in noordelijke richting te zien. Indien het projectgebied correct zou worden weergegeven op de kaart, zou er een weg door het midden van het gebied lopen van NW naar ZO. In het oosten zouden enkele gebouwen zichtbaar zijn binnen het terrein. De rest van het gebied lijkt voornamelijk te bestaan uit weiland.

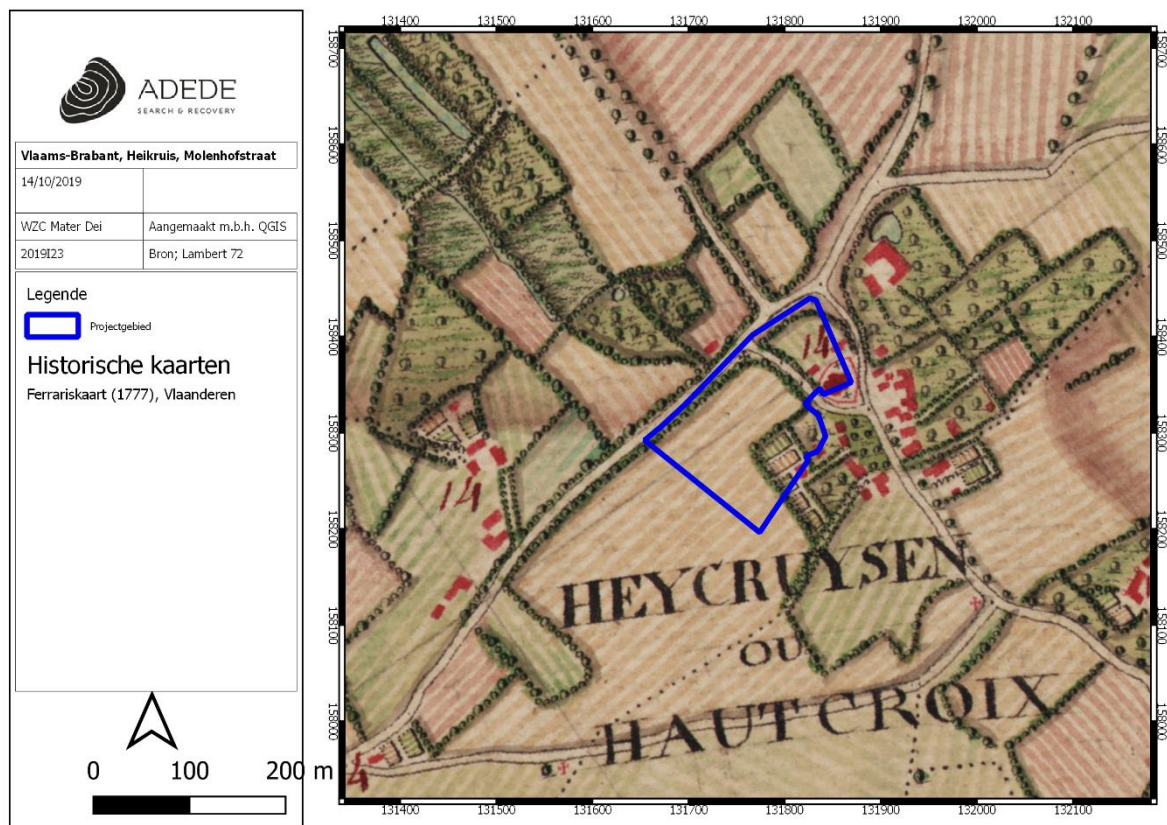

Figuur 17. Situering van het projectgebied op de kaart van Frick.

3.3.3.3 Kaart van Ferraris (1771 – 1778)

In opdracht van Keizerin Maria-Theresia en Keizer Jozef II werden de Oostenrijkse Nederlanden voor het eerst grootschalig en systematisch topografisch gekarteerd. 275 uiterst gedetailleerde topografische kaarten werden geklasseerd volgens bundels en vergezeld van een beschrijvende tekst. Dit alles gebeurde onder leiding van generaal Joseph-Jean-François Graaf de Ferraris (1726-1814). Het resultaat was een Kabinetskaart in drie exemplaren. Het exemplaar, bestemd voor de

Oostenrijkse gouverneur Karel van Lotharingen, is heden in bezit van de Koninklijke Bibliotheek Albert I te Brussel. De andere exemplaren bevinden zich in het Rijksarchief in Den Haag en het *Kriegsarchiv* te Wenen¹⁸.

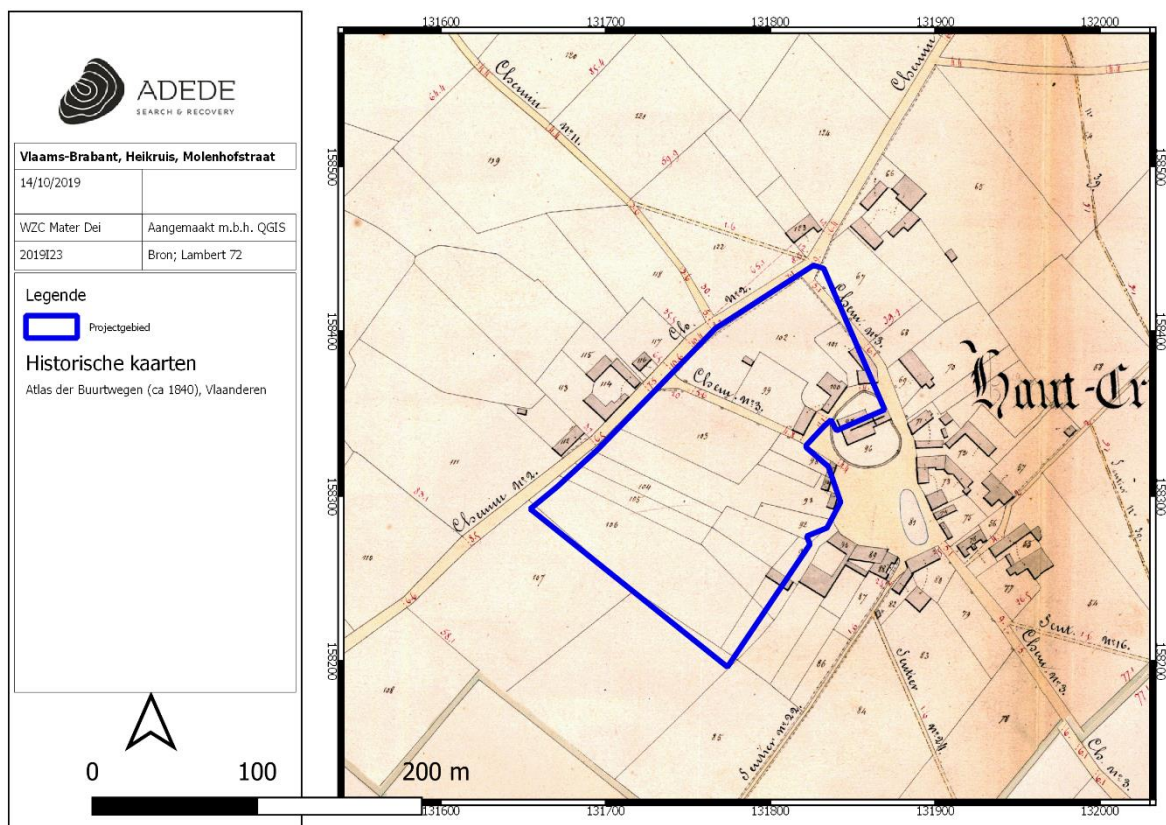
Figuur 18. Situering van het projectgebied op de kaart van Ferraris.

Op de kaart van Ferraris wordt Heikruis vermeld als “Heycruysen ou Hautcroix”. Het wegennet rond het projectgebied wordt op de Ferrariskaart zeer gelijkaardig afgebeeld aan de huidige situatie met uitzondering van een buurtweg die het onderzoeksgebied doorsnijdt van oost naar west. Deze doorsnijding wijst op een ander gebruik of bestemming van het onderzoeksgebied voorafgaand aan de bouw van het Ursulinenklooster. Voorts bestaat het projectgebied voor een deel uit akkergebied. De rest bestaat uit percelen die verdeeld zijn door middel van hagen of struikgewas en waar gewassen op verbouwd worden. Binnen deze percelen worden tevens enkele gebouwen afgebeeld, waaronder gedeeltelijk een kerkgebouw aan de noordoostenhoek. Rondom de kerk zien we de aanduiding van een kerkhof dat op ook gedeeltelijk binnen het plangebied gekarteerd wordt.

¹⁸ http://www.ngi.be/Common/ferraris_nl.pdf

3.3.3.4 Atlas der Buurtwegen (1840)

Op de Atlas der Buurtwegen wordt Heikruis weergegeven als Haut-Croix. Het kerkgebouw wordt hier eerder grotendeels buiten het plangebied gekarteerd, met een marginale overlapping in de meest noordoostelijke hoek. Hoewel de Kapel van de Urselinen in 1836 gebouwd werd, staat deze hier nog niet gekarteerd. Verder valt op te merken dat er meer gebouwen worden afgebeeld dan op de Ferrariskaart. Het projectgebied en de gronden daarrond zijn ondertussen opgedeeld in percelen¹⁹.

Figuur 19. Situering van het projectgebied op de Atlas der Buurtwegen.

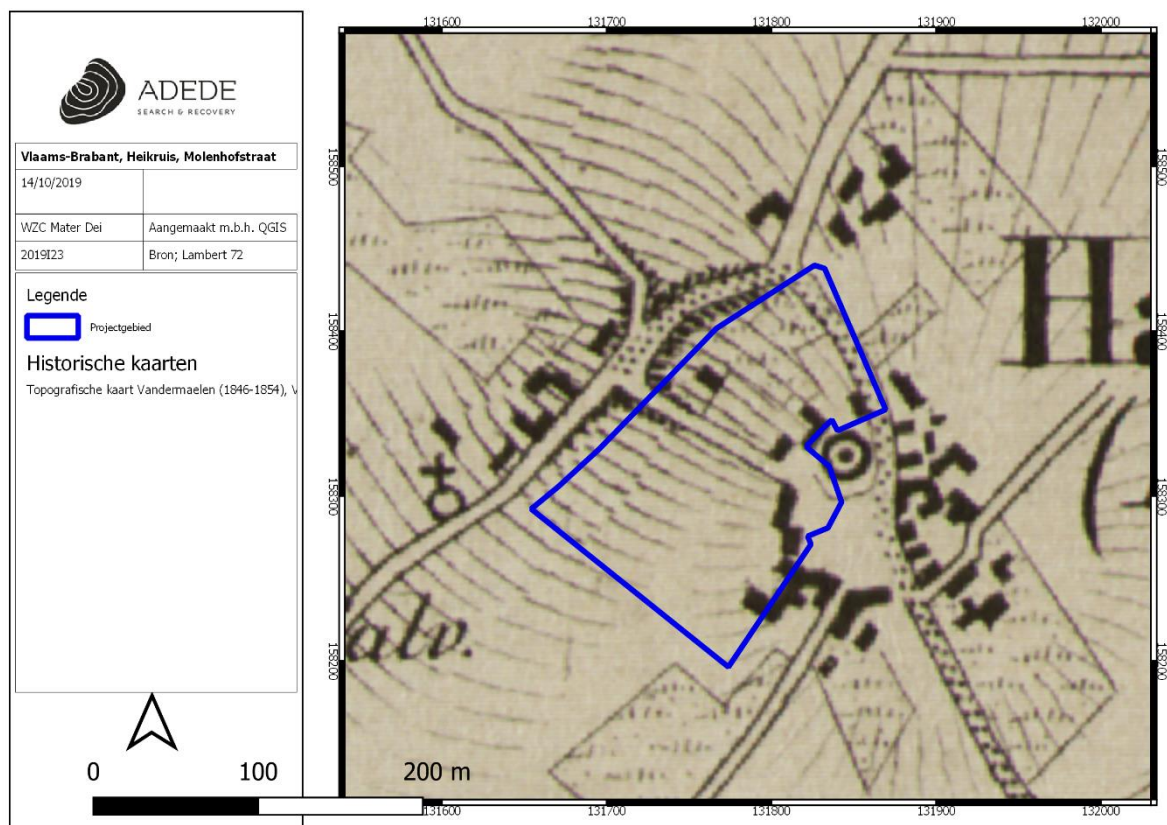
3.3.3.5 Topografische kaart van Vandermaelen (1846 – 1854)

Philippe Vandermaelen (1795-1869) is de stichter van het “Établissement Géographique de Bruxelles”. Hij publiceerde de eerste uitgave van een topografische kaart van België op metrische schaal. Voordien waren schalen grafisch, of werden ze uitgedrukt in plaatselijke maten (el, vadem, mijl, ...). Hij werkte samen met Paul Gérard, die na het vertrek van de Hollanders in 1830, in het bezit

¹⁹ www.geopunt.be

gebleven was van de punten van tweede en derde orde van de triangulatie van Erzey. Hij maakte verschillende kaarten van België op basis van dit geodetische net en volgens de gewijzigde projectie van Flamsteed.

Op de topografische kaart van Vandermaelen wordt Heikruis vermeld als Haut-Croix en Heykruys. De gebouwen op en rond het projectgebied lijken weinig gewijzigd maar worden wel iets anders afgebeeld dan op de Atlas der Buurtwegen. Het kerkgebouw is ook hier zichtbaar op de kaart. De weergegeven situatie lijkt net zoals de Atlas der Buurtwegen de situatie weer te geven voor de bouw van de kapel omdat de kerk niet lijkt te grenzen aan een gebouw. Een kleine verschuiving van de projectie van het plangebied moet hier in acht genomen worden aangezien het tracé van de Molenhofstraat hier zuidelijker gekarteerd wordt dan bij de Atlas der Buurtwegen, wiens aanduiding van het tracé zeer goed overeenkomt met het huidige tracé.

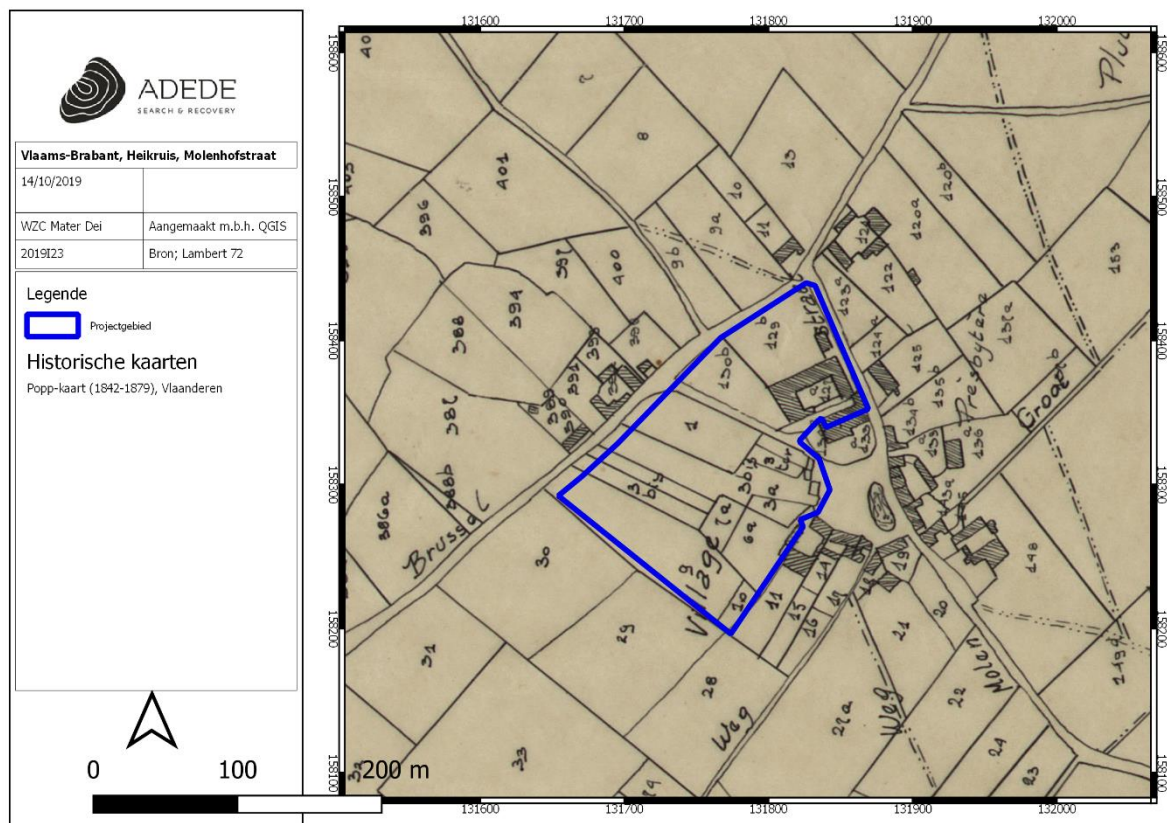

Figuur 20. Situering van het projectgebied op de kaart van Vandermaelen.

3.3.3.6 Kaart van Popp (1842 – 1879)

De Popp-kaarten zijn een verzameling kadasterkaarten die in de 19de eeuw werden uitgegeven door de Brugse drukker-uitgever Philippe Chrétien Popp. Deze kaarten waren in feite een gecommmercialiseerde versie van het toenmalige kadaster van België en bevatten dus veel gegevens over perceelsindeling, maar zonder detailwerking.

Op de kaart van Popp wordt opnieuw het kerkgebouw met de linkerzijde licht overlappend op het plangebied gesitueerd. Naast de kerk is een groot nieuw gebouw zichtbaar met een binnenkoer: het betreft de school van de Ursulinen. We zien dat de school langs zij via een klein gebouw in verbinding gebracht was met de kerk. Mogelijk betrof dit de eerste kapel die later bij verbouwingen werd vergroot. Op de kaart zijn het projectgebied en de omgevende gebieden opgedeeld in percelen.

Figuur 21. Situering van het projectgebied op de kaart van Popp.

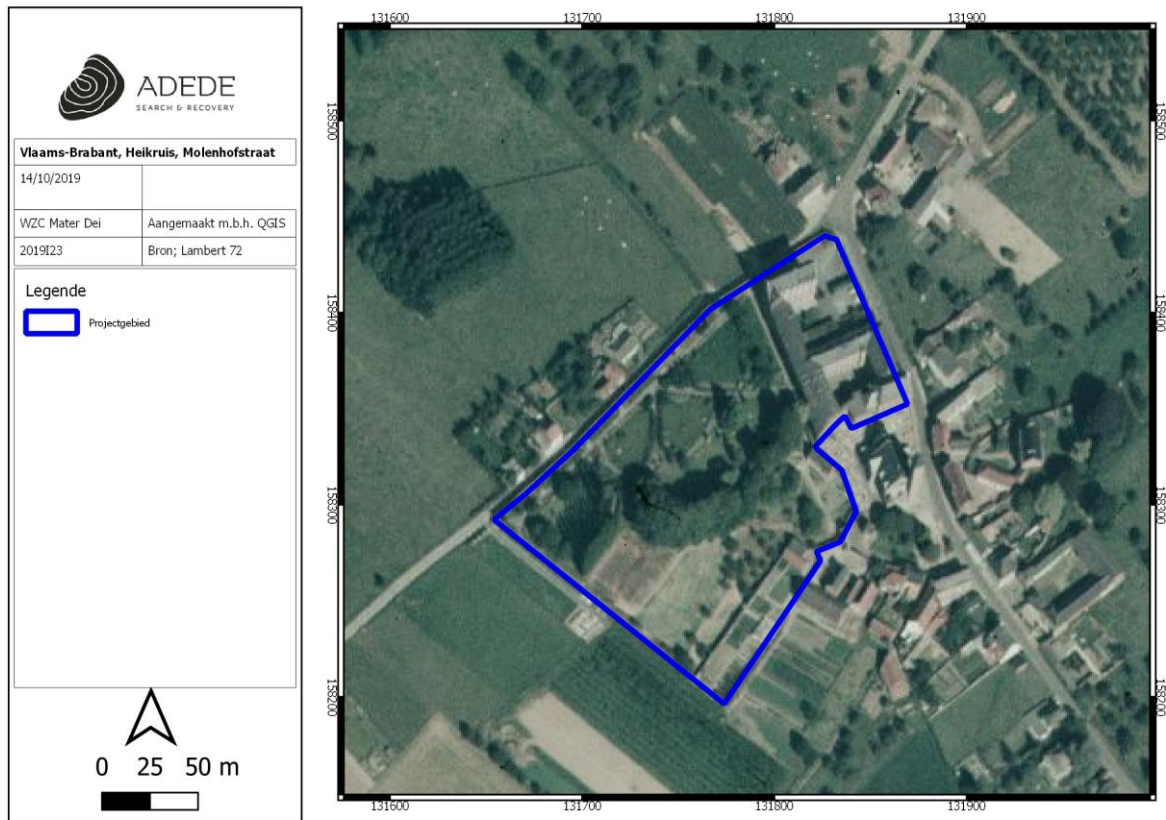
3.3.3.7 Luchtfoto 1971 & 1979-90

De luchtfoto van 1971 & 1979-90 vertonen een gelijkaardig beeld. In het noordoosten zien we een langgerekt gebouw gevouwen om een binnenplein: dit gebouw was het resultaat van de

uitbreidingen die onder de Ursulinen gebeurden en de verbouwingen die werden ondernomen voor het huidige woonzorgcentrum. In de meest noordoostenhoek zien we, ingewerkt in de rest van de gebouwen, de kapel. Ten zuiden van de gebouwen zien we deels een tuin gekenmerkt door loofbomen en strakke wandelpaden en deels akker-en weiland. Op deze luchtfoto's zien we buiten het plangebied ook dat het nieuwe kerkgebouw (vervanging van de oude kerk die in 1930 afbrandde) in een andere richting georiënteerd staat dan het vorige kerkgebouw.

Figuur 22. Situering van het projectgebied op de orthofoto van 1971.

Figuur 23. Situering van het projectgebied op de orthofoto van 1979-90.

3.4 Archeologische situering van het projectgebied

Zoals eerder aangegeven, is binnen de contouren van het onderzoeksgebied geen eerder archeologisch onderzoek in de bodem uitgevoerd, noch werden er binnen het onderzoeksgebied toevallsvondsten gemeld. Wel werd eind 2016 voor dit gebied reeds een archeologienota bekrachtigd. Op basis van de informatie die door Adede bij het bureauonderzoek toen verzameld werd, werd een verder onderzoek in de vorm van proefsleuven naar voor geschoven.²⁰

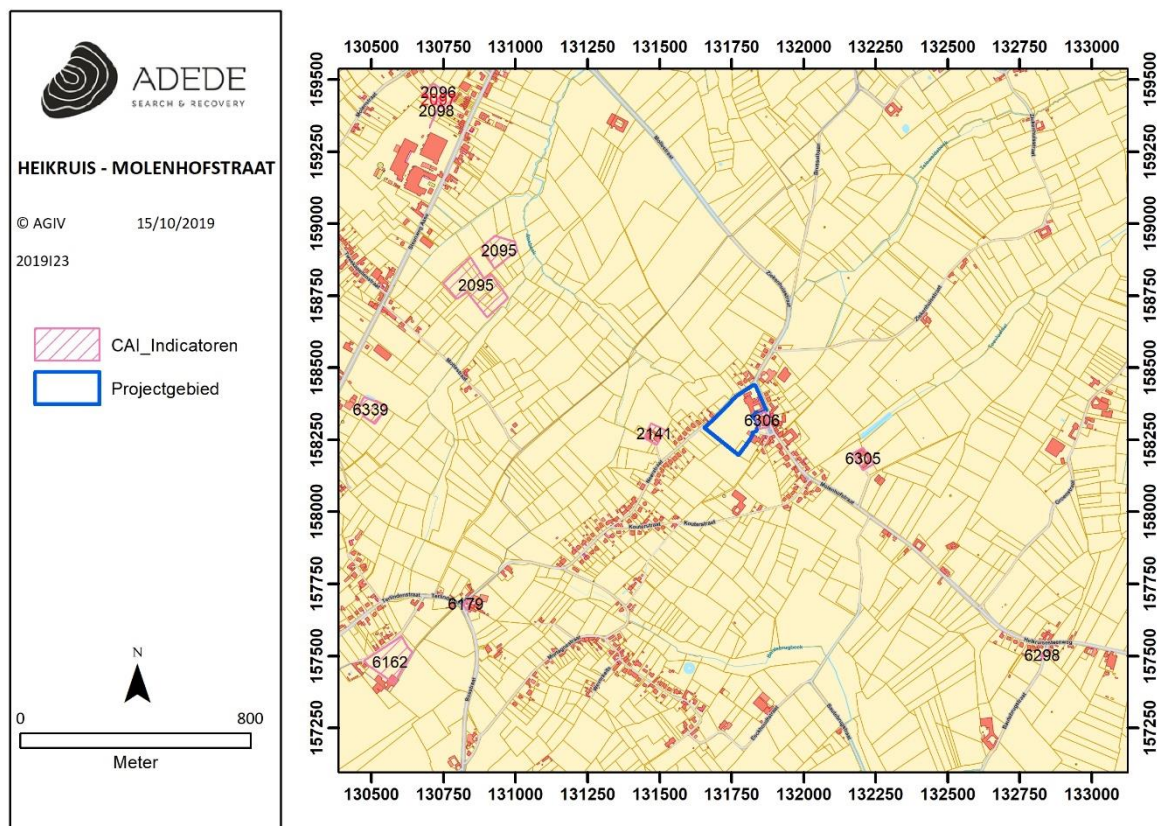
Op het geoportaal van de CAI worden in de directe omgeving 3 CAI-locaties weergegeven. Het plangebied is wel opgenomen in de Inventaris Landschappelijk Erfgoed maar niet beschermd en niet vastgesteld. De religieuze thematuin met calvarie en Lourdesgrot werd opgenomen in de wetenschappelijke inventaris maar is niet beschermd en niet vastgesteld. Religieuze thema's spelen een belangrijke rol in de meeste klooster- en pastorietuinen. De ommuurde pensioonaatstuin, bijna twee hectare groot, vormde het 'landschappelijk' decor voor meditatie en soms ook voor stichtelijke religieuze plechtigheden. In de bakstenen omheiningsmuur aan de zuidwestrand zijn veertien nisjes aangebracht waarin het leven en lijden van Christus in 'rondebosse' wordt uitgebeeld. In 1877 werd

²⁰ <https://loket.onroerenderfgoed.be/archeologie/notas/archeologienotas/1434>

op de speelplaats een kleine Lourdesgrot gebouwd, maar de lourdesgrot – uit cyclopisch metselwerk – achter in de tuin werd nog in 1980 gebouwd²¹.

3.4.1 CAI-Indicatoren

Naast de drie CAI-indicatoren in de onmiddellijke omgeving, werden alle CAI indicatoren in een straal van 1,5km geraadpleegd en opgelijst. Het betreffen voornamelijk sporen en kaart-indicatoren die verwijzen naar alleenstaande bewoningen (hoeve's en molen) te dateren vanaf de Middeleeuwen tot en met de Nieuwe Tijd.

Figuur 24. Situering van enkele CAI locaties in de omgeving van het projectgebied.

CAI Locatie 2141

Op een afstand van 150 meter ten westen van het onderzoeksgebied bevindt zich het Hof ten Roetaert (ook Hof te Roctaart of Smeyershof). De terminus ante quem datering aan de hand van de Ferraris kaart plaatst de oorsprong van deze hoeve in de 18^e eeuw.

²¹ Agentschap Onroerend Erfgoed 2016: *Religieuze thematuin van het rusthuis Mater Dei, Inventaris Onroerend Erfgoed [online]*, <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/134761> (geraadpleegd op 18 november 2016).

CAI locatie 6306

Laat middeleeuwse kerk in gotische stijl (zie figuur 17). Deze kerk werd in de loop van de 18^e eeuw verbreed (1867 volgens historische bronnen) en brandde af in 1930. In 1937 werd een nieuwe kerk gebouwd ingeplant op het beboomd dorpsplein²².

CAI Locatie 6305

Gelegen op een afstand van 600m in oostelijke richting herkent men het Hof te Tasseniers, een laat middeleeuwse hoeve behorende tot het leengoed van de heren van Edingen in 1466.

Tabel 1 CAI locaties binnen een straal van 1200 m van het projectgebied

CAI-melding	Locatie	Datering	Beschrijving
2141 ²³	150 m ten westen	Nieuwe Tijd (18 ^e eeuw)	Hoeve: Hof ten Roetaert
6306 ²⁴	30 m ten zuidoosten	Late middeleeuwen	Onze Lieve Vrouw kerk (gotische stijl)
6305 ²⁵	600 m ten oosten	Late middeleeuwen	Hoeve: Hof te Tasseniers
2095 ²⁶	1 125 m ten noordwesten	Onbepaald	Grondsporen: kuilen
6179 ²⁷	1 160 m ten zuidwesten	Late middeleeuwen	OL Vrouw van Terlindenkapel
2096 ²⁸	1,4km ten zuidoosten	Late Middeleeuwen	Alleenstaande hoeve: een woonhuis met schuur en stallen, een brouwerij Achter de hoeve stond een motte met grachten: vermoedelijk deel uitmakend van een reeks versterkingen

²² <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/40392>

²³ <https://cai.onroerenderfgoed.be/locatie/2141>

²⁴ <https://cai.onroerenderfgoed.be/locatie/6306>

²⁵ <https://cai.onroerenderfgoed.be/locatie/6305>

²⁶ <https://cai.onroerenderfgoed.be/locatie/2095>

²⁷ <https://cai.onroerenderfgoed.be/locatie/6179>

²⁸ <https://cai.onroerenderfgoed.be/locatie/2996>

6162²⁹	1,4km ten zuidwesten	Late Middeleeuwen: eerste vermelding 1335	Op basis van een indicator: de oudste molen van Herfelingen
6339³⁰	1,3km ten westen	Middeleeuwen: onbepaald	Alleenstaande hoeve: gelokaliseerd op basis van de Poppkaart (percelen 571-572), gelegen naast de Romeinse baan. Deze mogen we rekenen als de oudste bewoonde strook langsheen de baan

²⁹ <https://cai.onroenderfgoed.be/locatie/6162>

³⁰ <https://cai.onroenderfgoed.be/locatie/6339>

4 Besluit

4.1 Besluit gespecialiseerd publiek

Met het oog op het bekomen van een archeologienota in functie van een omgevingsvergunningsaanvraag werd een vooronderzoek zonder ingreep in de bodem uitgevoerd. Het onderzoek heeft een duidelijk beeld geschetst van de archeologische potentie van het plangebied.

De opdrachtgever wenst op de kadastrale percelen sectie A, 127p en sectie B, 29^e van afdeling 6 van Pepingen met een oppervlakte van 25258,788m² het bestaande woonzorgcentrum te slopen en een nieuw woonzorgcentrum aan te bouwen in het zuidwesten van het perceel. Gezien het projectgebied zich niet in een gebied bevindt waar geen archeologisch erfgoed te verwachten is, noch in een beschermde archeologische site of vastgestelde archeologische zone, de aanvrager niet publieksrechtelijk is én de ingreep in de bodem meer dan 5000m² bedraagt, dient bij de vergunningsaanvraag een bekrachtigde archeologienota gevoegd te worden. Deze archeologienota is het resultaat van een volledig afgerond archeologisch vooronderzoek. De eerste fase binnen dit traject is een bureauonderzoek.

Welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologisch potentieel van het onderzoeksgebied?

Cartografische bronnen geven een occupatie van het onderzoeksgebied weer vanaf de 18^e eeuw. Zo is op de kaart van Ferraris duidelijk de aanwezigheid van twee kleine gebouwen waar te nemen en wat de ligging ervan -naast de Onze Lieve Vrouwekerk die gedateerd is in de late middeleeuwen- interessant maakt naar archeologische verwachting. Bijkomend blijkt uit historisch onderzoek dat het huidige rusthuis oorspronkelijk een nonnenklooster was met kostschool, daterend uit 1840. Het onderzoeksgebied kent met andere woorden ontegensprekelijk een gebruik vanaf de 1^e helft van de 19^e eeuw en de aanwezigheid van enkele gebouwen in de 18^e eeuw. Dit vertelt echter niets over eerdere periodes.

Ook in de Centraal Archeologische Inventaris (CAI) komen er geen oudere sporen dan de late middeleeuwen naar voren. Zo bevindt er zich vlakbij het onderzoeksgebied een 18^e-eeuwse hoeve. Aanliggend aan het terrein stond een laat middeleeuwse kerk in gotische stijl, deze brandde echter af in 1930. Op zo'n 600m in oostelijke richting ligt er een laatmiddeleeuwse hoeve, het Hof te Tasseniers. Dit behoorde in 1466 tot het leengoed van de heren van Edingen.

Het onderzoeksgebied bevindt zich in Pepingen, gelegen in het Pajottenland. Het terrein is gelegen op de waterscheidingskam van het Zuun- en het Laubecqbekken (twee zijrivieren van de Zenne). Qua bodem bestaat het noordelijke deel van het terrein uit OB, dit zijn bebouwde of antropogene gronden. De rest van het terrein bestaat uit een Aba1 bodem. Dit zijn droge leembodems met een textuur B horizont. Deze bodems geven geen specifieke gunstige bewaringscondities naar steentijden. Bovendien kent het terrein een zeer hoge erosiegevoeligheid waardoor eventuele silexartefacten zich niet meer in originele toestand bevinden. De dichtstbijzijnde beek, de Rasbeek, loopt op een afstand van 180 meter ten westen van het plangebied en is minstens 20 meter lager gelegen. Ten noorden bevindt zich nog de Teleweidebeek op een afstand van ca. 180m en ten noordwesten het Toevloeijsel op een afstand van ca. 350-400m. De ligging van het plangebied, vrijwel op de top van de heuvel heeft mogelijks een grote aantrekking gehad op de mens in het verleden. De hoge erosiegevoeligheid van het plangebied en diens omgeving kan mogelijks een negatieve invloed gehad hebben op oudere restanten. Anderzijds is op het Digitale Hoogtemodel zichtbaar dat het terrein zich 1-2 meter hoger bevindt ten opzichte van diens directe omgeving. De vraag die men hier kan stellen is of het terrein opgehoogd werd al dan niet omgeven is door (in oorsprong) holle wegen. Indien er een ophogingspakket aanwezig is, kan dit mogelijks voor een afdekkend karakter hebben gezorgd naar oudere lagen waardoor mogelijke steentijd(artefacten)sites.

Historische bronnen maken een melding van verbindingswegen uit de Romeinse periode, maar spreken hierbij over de ruimere omgeving van het onderzoeksgebied.

Een bijkomende archeologische verwachting die geponoerd wordt, is naar de aanwezigheid van restanten die toebehoren aan de Onze-Lieve-Vrouw kerk. De grenzen van deze kerk werden voor het eerst duidelijk beschreven aan de hand van historische bronnen en deze plaatsen de grens met de kapel vanaf 1836. In 1899 werd de huidige grens met het kerkhof bepaald. De periodes voorgaand aan de bouw uit 1836 geven een ommuurde kerk weer. Dit is vast te stellen op de kaart van Ferraris. Hierdoor ontstaat er een hoge verwachting naar de aanwezigheid van inhumaties ter hoogte van het huidige Ursulinenklooster. Over de bewaring en gaafheid van deze restanten kunnen aan de hand van het uitgevoerde bureauonderzoek geen uitspraken gedaan worden.

Zijn er archeologische sites met relevante cultuurhistorische waarde gekend op of in de omgeving van het onderzoeksgebied?

Binnen het plangebied zijn nog geen archeologische vaststellingen gebeurd. Er zijn met andere woorden geen directe aanwijzingen voor de aanwezigheid van een archeologische site op het terrein, maar er zijn ook geen sluitende bewijzen voor de afwezigheid van archeologische vindplaatsen op het plangebied. De afwezigheid van archeologische indicaties ligt in het feit dat er nog geen

archeologisch onderzoek heeft plaatsgevonden en impliceert dus geen afwezigheid van archeologische sites.

In de nabije omgeving zijn twee hoeves waargenomen, waarvan er één in de late middeleeuwen gedateerd is en een ander waarvan de terminus ante quem van de tweede in de 18e eeuw. In de onmiddellijke omgeving, grenzend aan het te onderzoeken perceel, is er de laatmiddeleeuwse kerk met bijhorend kerkhof dat grenst aan de zuidwestelijke zijde van het perceel.

Hoe evolueerde de historische bebouwing van het onderzoeksgebied?

De oudste aanwezigheid van historische bebouwing kan voor het onderzoeksgebied slechts achterhaald worden tot in de 18^e eeuw, en meerbepaald aan de hand van cartografische bronnen. Historische bronnen vermelden de aanwezigheid van het Ursulinenklooster in 1840, maar de kaart van Ferraris, daterend uit de tweede helft van de 18^e eeuw, toont reeds de aanwezigheid van twee niet nader definieerbare gebouwen aan de westelijke grens van het onderzoeksgebied. Deze kaart schetst eveneens het kerkhof rond de oude Onze-Lieve-vrouw kerk binnen het onderzoeksgebied zoals eerder vermeld. De situatie heeft enkele veranderingen ondergaan. De scheidingsmuur met het daarna (na 1937) ontwikkelde kerkhof vond plaats in 1899.

Wat is de potentiële impact van de geplande werken op het cultuurhistorisch en archeologisch erfgoed?

De geplande werken omvatten een bijna totaalingreep in de bodem van het perceel. Meer specifiek wordt de bestaande wooneenheid gesloopt op een oppervlakte van 4810m². Het nieuwe gebouw, samen met de geplande toegangsweg, veroorzaken een verstoring over een totale oppervlakte van ruim 1.5ha. Daarbij wordt de bodem aangesneden tot op een diepte variërende tussen 0,40m en 4,2m diep. Op deze diepte worden potentiële archeologische resten integraal vernield.

- *Levert het huidige bronnenmateriaal voldoende info op? Zo neen, is er een vervolgonderzoek nodig en welke methode levert het meeste informatie op?*

Op basis van het bestudeerde bronnenmateriaal kan niet worden aangetoond dat er zich geen archeologische resten in het projectgebied bevinden. De historische en cartografische bronnen tonen echter aan dat de kans op voorkomen van sites met een hoog kennisvermeerderingspotentieel binnen het onderzoeksgebied heel hoog is. De bebouwing van het onderzoeksgebied van het nonnenklooster met kostschool met bijhorende religieuze thematuin in de eerste helft van 1840 is

het oudst gekende gebruik van het projectgebied dat met zekerheid kan aangetoond worden. Dit neemt niet weg dat het onderzoeksgebied in eerdere periodes in gebruik kon geweest zijn. De laatmiddeleeuwse Onze Lieve Vrouwekerk is een indicatie naar de aanwezigheid van de toenmalige dorpskern. Een bijkomende opmerking is dat het onmogelijk is te achterhalen aan de hand van de bureaustudie waar de grens van het oude kerkhof -rondom de eerder beschreven kerk- lag. Aangezien het kerkhof grenst aan het onderzoeksgebied, bestaat er een kans dat er inhumaties samenhangend met de aanwezigheid van de oude laatmiddeleeuwse kerk in het onderzoeksgebied aanwezig zijn.

De vorm, grootte van het plangebied en de nieuwe ingrepen in voorheen onverstoorde zones over een groot, aaneengesloten oppervlak, ca. 1.5 ha, laten toe een duidelijk beeld te scheppen van het archeologisch erfgoed in het onderzoeksgebied, alsook een interpretatie van mogelijke archeologische sporen in een ruimere context. Het niveau waarop deze potentiële archeologische resten zich bevinden, kon aan de hand van het bureauonderzoek niet achterhaald worden. Daarom acht ADEDE bvba het nodig verder vooronderzoek uit te voeren om een antwoord te kunnen bieden op de aanwezigheid van archeologische resten binnen het onderzoeksgebied.

Omdat het terrein nog niet toegankelijk is voor dit veldwerk, kan het onderzoek pas uitgevoerd worden wanneer de initiatiefnemer de gronden heeft vrijgemaakt van deze bomen en het slopen van de bouwwerken. Deze zijn onderhevig aan het bekomen van een vergunning waardoor het onderzoek met uitgesteld traject dient uitgevoerd te worden.

De keuze voor de meest optimale methodieken wordt beschreven in het Programma Van Maatregelen.

5 Bibliografie

De Smaele B., Pieters H., Van Den Berghe K. & Janssens, D., 2016, Archeologienota Molenhofstraat 31 te Heikruis (Vlaams-Brabant), ADEDE Archeologisch Rapport 93, Gent.

Schroyen K., Buffel P., Matthijs J., Toelichting bij de Quartairgeologische kaart 31-39, kaartblad Brussel-Nijvel

Websites:

<https://www.dov.vlaanderen.be>

<http://www.pepingen.be>

<http://Geopunt.be>

<http://www.materdei-wzc.be>

<https://www.delcampe.net>

<https://www.delcampe.be>

<https://inventaris.onroenderfgoed.be>

<https://cai.onroenderfgoed.be>

http://www.ngi.be/Common/ferraris_nl.pdf

6 Lijst van figuren

Figuur 1. Situering van het projectgebied op het DHMVII, digitaal terreinmodel 1m.....	- 24 -
Figuur 2. Situering van het projectgebied op het DHMVII, digitaal terreinmodel 1m (detail).	- 25 -
Figuur 3. Hoogteprofielen van het projectgebied.....	- 26 -
Figuur 4. Situering van het projectgebied op de tertiair geologische kaart.....	- 28 -
Figuur 5. Situering van het projectgebied op de quartair geologische kaart.....	- 29 -
Figuur 6. Uiteg van het type 2 op de Quartaire geologische kaart.	- 30 -
Figuur 7. Situering van het projectgebied op de bodemtypekaart.	- 32 -
Figuur 8. Situering van het projectgebied op de potentiële bodemerosiekaart.....	- 33 -
Figuur 9. Situering van het projectgebied op de erosiegevoeligheidskaart.....	- 34 -
Figuur 10. Situering van het projectgebied op het bodemgebruiksbestand.	- 35 -
Figuur 11. Situering van het projectgebied op het gewestplan.	- 36 -
Figuur 12. Zicht op de kapel.	- 39 -
Figuur 13. De hoofd vleugel aan de Neerstraat.	- 40 -
Figuur 14. Situering van het projectgebied op de kaart van Fricx.....	- 42 -
Figuur 15. Situering van het projectgebied op de kaart van Fricx.....	- 43 -
Figuur 16. Situering van het projectgebied op de kaart van Fricx.....	- 44 -
Figuur 17. Situering van het projectgebied op de kaart van Ferraris.....	- 45 -
Figuur 18. Situering van het projectgebied op de Atlas der Buurtwegen.....	- 46 -
Figuur 19. Situering van het projectgebied op de kaart van Vandermaelen.	- 47 -
Figuur 20. Situering van het projectgebied op de kaart van Popp.....	- 48 -
Figuur 21. Situering van het projectgebied op de orthofoto van 1971.....	- 49 -
Figuur 22. Situering van het projectgebied op de orthofoto van 1979-90.	- 50 -
Figuur 23. Situering van enkele CAI locaties in de omgeving van het projectgebied.	- 51 -